

PÄIVÄHOITO LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKIMUOTONA
Perheiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia tuesta

Tuija Maanselkä

Opinnäytetyö, syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Itä, Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

Lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Maanselkä, Tuija. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukimuotona. Perheiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia tuesta. Pieksämäki, syksy 2014, 71 s, 6 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaali-alan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajakelpoisuus.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kuinka Saarikan alueen lapsiperheet ja lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat kokeneet päivähoiton lastensuojelun avohuollon tukimuotona. Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, kuinka kasvatuskumppanuus on toteutunut päivähoidossa, kuinka lapset ovat hyötynneet päivähoiton asiakkuudesta ja kuinka yhteistyö on toiminut vanhempien, päivähoiton ja sosiaalityöntekijöiden kesken. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa, kuinka perheet ovat kokeneet asiakkuuden lastensuojelussa ja millaisia lapsen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä löytyy lastensuojelun asiakkuuksien taustalta. Tutkimukseen osallistui neljä perhettä, neljä sosiaalityöntekijää ja lastensuojelun palveluvastaava.

Tutkimus oli kvalitatiivinen. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja. Sosiaalityöntekijöiden haastattelut tapahtuivat ryhmähaastatteluna ja perheiden haastattelut yksilöhaastatteluna. Tutkimuksen tulokset analysoitiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen.

Tutkimustulokset osoittivat, että päivähoitosta hyötävät lapsen lisäksi myös vanhemmat. Päivähoito tukimuotona on usein pitkäkestoista. Perheet tarvitsevat usein myös muita avohuollon tukitoimia päivähoiton lisäksi. Kasvatuskumppanuudessa vuorovaiikutuksella on merkittävä rooli vanhempien ja työntekijöiden välillä. Vanhempien ja päivähoiton välinen yhteistyö on tiivistä, kun taas yhteistyö lastensuojelun kanssa on vähäistä. Lastensuojelun asiakkuuden alkuvaihe näyttäytyy vanhemmille kaoottisena, ja luottamuspuola heikentää lapsen mahdollisuutta saada apua. Lasten asiakkuuksien taustalta löytyy usein vanhempien pahoinvointia.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Saarikan lastensuojelun ja Saarikan viiden eri kunnan varhaiskasvatuspalveluiden kehittämisessä. Tutkimustulosten pohjalta jatkotutkimusaiheiksi nousevat lastensuojelun alkuvaiheen työskentelyn kehittäminen sekä sosionomin työn profiloituminen varhaiskasvatuksessa. Lisäksi jatkotutkimusta voisi tehdä tutkimukseen osallistuneille perheille uudelleen, esimerkiksi lasten ollessa alaluokilla. Näin voisimme tarkastella sitä, onko päivähoidolla ollut vaikutusta mahdollisen syrjäytymisen ehkäisyyn.

Asiasanat: lapsen hyvinvointi, päivähoito, kasvatuskumppanuus, yhteistyö, lastensuojelu

ABSTRACT

Maanselkä, Tuija. Pieksämäki, autumn 2014, 71 pages, 6 appendices. Language: Finnish. The Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services: Bachelor of Social Services + early childhood education teacher qualification.

The purpose of this study was to find out experiences the parents and the social workers have about day care client relationship as the child welfare open care supporting method. The purpose was to report how the network like cooperation has worked, how children have benefited from the day care customer relationship and how the network like cooperation has gone between the families and the social workers. The aim was also to provide information on how families are experiencing clientship in child protection and what kind of factors which threaten the child's welfare are found in the background of the client ships of the child protection. The study involved four families, four social workers and one senior social worker.

The study used the qualitative research method. The material was collected from parents and social workers by using theme interviews. Social workers interviews were made by using a group interview and families individually. The results of the study were analyzed using the content analysis by the theory.

The results of this study showed that the children and the parents both benefit from day care. Day care as a form support is often a long process. Families often need also other child protection support in addition to the day care. Interaction between families and workers has a significant role. Cooperation between the families and day care is close while the cooperation with social workers is very limited. Child welfare in early phase of clientship and it appears chaotic to parents and they have no confidence in child welfare. Lack of confidence undermines the child's opportunity to get help. In the background of child protection clientship parents' feeling not well can often be found.

The results of the thesis can be used for Saarikka child protection and day care development in five municipal services. Further research is needed to reveal child protection early stage development, and Bachelor of Social Services job in early childhood education. In addition, further research could make the families involved in this study, for example when the children are in the lower grades. This way we could examine whether the day care had effects on the prevention of social exclusion.

Keywords: child welfare, day care, growing partnership, cooperation, child protection

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO.....	8
2.1 Varhaiskasvatuksen perusteet.....	8
2.2 Päivähoito osana varhaiskasvatusta.....	9
2.3 Kasvatuskumppanuus päivähoidossa	10
3 LASTEN SUOJELUN KOKONAISUUS	12
3.1 Lasten suojeleminen.....	12
3.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	13
3.3 Lastensuojelun avohuolto.....	13
4 PÄIVÄHOITO LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA	15
4.1 Lapsi- ja perhekohtaista tukea.....	15
4.2 Moniammatillinen yhteistyö.....	16
5 LAPSEN HYVINVOINNIN ULOTTUVUUDET	18
5.1 Hyvinvointi käsitteenä.....	18
5.2 Vastuu lapsen hyvinvoinnista.....	19
5.3 Lapsen hyvinvointia edistävät ja heikentävät tekijät.....	20
6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	23
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	24
7.1 Tutkimusmenetelmä ja kohdejoukon valinta	24
7.2 Tutkimusaineiston keruu ja käsittely.....	25
7.3 Aineiston analyysi	28
7.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	30
8 TUTKIMUSTULOKSET	32
8.1 Kasvatuskumppanuuden toteutuminen päivähoidossa.....	32
8.2 Lapsen hyvinvointia edistävät tekijät päivähoidossa	33
8.3 Yhteistyö päivähoidon ja lastensuojelun kanssa	36
8.4 Asiakkaana lastensuojelussa.....	39
8.5 Lapsen hyvinvointia heikentävät tekijät lastensuojelun asiakkuuksien taustalla ..	41
9 TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43

9.1 Vuorovaikutus kasvatuskumppanuudessa	43
9.2 Hyvinvointia päivähoidosta.....	44
9.3 Yhteistyön monet kasvot	47
9.4 Asiakkuuden valot ja varjot.....	50
10 POHDINTA	53
10.1 Tutkimuksen eettisyys	53
10.2 Mahdolliset jatkotutkimukset	54
10.3 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	55
LÄHTEET	58
LIITTEET	62
LIITE 1: Saatekirje perheille	62
LIITE 2: Teemahaastattelu vanhemmille	63
LIITE 3: Teemahaastattelu sosiaalityöntekijöille ja palveluvastaavalle	65
LIITE 4: Palautekysely vanhemmille.....	66
LIITE 5: Perheiden analyysirunko	67
LIITE 6: Sosiaalityöntekijöiden analyysirunko	70

1 JOHDANTO

Suomessa elää tällä hetkellä kasvava joukko lapsia ja nuoria, joilla on yhä monimuotoisempia ongelmia. Eri tutkimukset ja tilastot ovat osoittaneet, että pahoinvointi siirtyy sukupolvelta toiselle. Tämä näkyy myös lastensuojelun avohuollon tilastoissa asiakasmäärien kasvuna. Vaikka vanhemmilla on aina ensisijainen vastuu lasten hyvinvoinnista, ei tule kuitenkaan unohtaa yhteiskunnan vastuuta. Kun kuntien peruspalveluista löytyvät kattavat ja laadukkaat neuvola-, päivähoito-, liikunta-, kulttuuri- ja koulupalvelut, edesautetaan palvelutarjonnalla lasten ja nuorten hyvinvointia. Lapsiperheiden ongelmiin tulisi puuttua jo peruspalveluissa, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Peruspalveluista päivähoidolla on merkittävä rooli suomalaisten lapsiperheiden elämässä. Päivähoito on myös yksi lastensuojelun avohuollon merkittävimmistä tukimuodoista lapsiperheille. Päivähoitoa voidaan tarjota lapselle avohuollon tukimuotona esimerkiksi silloin, kun vanhemman voimavarat huolehtia lapsen hyvinvoinnista ovat heikentyneet. Opinnäytetyössäni käsittelen perheiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia päivähoitosta avohuollon tukimuotona Saarikan (Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Saarijärvi) eri alueen kunnissa.

Idea opinnäytetyön aiheeseen nousi vahvasti omasta kiinnostuksestani kyseistä aihetta kohtaan sekä työskentelystäni lastensuojelun avohuollossa perhetyöntekijänä. Lastensuojelun perhetyöntekijänä olen tehnyt yhteistyötä päivähoiton kanssa, sekä kohdannut perheitä, joiden lapsilla on ollut asiakkuus avohuollon tukitoimena päivähoitossa. Itseleni ei ole kuitenkaan työntekijänä muodostunut selkeää yhtenäistä kuvaa siitä, kuinka perheet itse ovat kokeneet päivähoiton merkityksen heidän lapselleen ja perheelleen avohuollollisena tukimuotona. Perheiden kokemusten lisäksi syvennän tutkimustani myös työntekijöiden näkökulmasta käsin.

Tutkimukseeni osallistui neljä Saarikan alueen lapsiperhettä sekä neljä alueen lastensuojelun sosiaalityöntekijää sekä palveluvastaava. Aineiston keräsin teemahaastatteluiden avulla. Perheiden haastattelut tapahtuivat yksilöhaastatteluina ja sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan haastattelu ryhmähaastatteluina. Tutkimuksen kannalta keskeisiä teemoja olivat lapsen hyvinvointi, kasvatuskumppanuus päivähoitossa, yhteistyön

toteutuminen perheen, päivähoidon ja sosiaalityön kesken sekä asiakkuus lastensuojelussa. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisiin perheiden pulmiin on haettu apua päivähoidon avulla sekä millaisia lapsen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä löytyy asiakkuuksien taustalta.

Teoriaosuudessa kerron varhaiskasvatuksen, päivähoidon ja lastensuojelun perusteista sekä päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukimuotona. Teoriaosuudessa lukija saa tietoa myös siitä, kenellä on vastuu lapsen hyvinvoinnista, mitkä tekijät edesauttavat lapsen hyvinvointia ja mitkä tekijät heikentävät sitä. Tutkijana näen lapsen hyvinvoinnin ja sen merkityksen olevan keskeinen teema tutkimuksessani. Teoriaosuuden jälkeen kerron opinnäytetyöhön liittyvistä eri osa-alueista kuten tutkimuksen tavoitteesta, menetelmistä, käytännön toteutuksesta sekä tutkimuksen tuloksista. Tutkimuksen tuloksista teen omia pohdintoja ja johtopäätöksiä erillisessä kappaleessa. Tutkimuksen eettisyyttä sekä omaa ammatillista kasvuani tarkastelen pohdintaosuudessa.

2 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO

2.1 Varhaiskasvatuksen perusteet

Kuntatasolla varhaiskasvatuksen ohjaus on moninaista ja kunnilla saattaa olla eroavaisuuksia varhaiskasvatusta määrittelevissä asiakirjoissa. Kuntien laatimissa varhaiskasvatuksen suunnitelmissa pohjana ovat valtakunnalliset varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet. Kuntien varhaiskasvatuksen suunnitelmissa ilmenevät kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. Lisäksi suunnitelmassa esitetään kunnan varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmä. Valtakunnallisesti varhaiskasvatusta ohjaavat lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8–9.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) on yksi merkittävä valtakunnallinen varhaiskasvatuksen ohjauksen väline. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään varhaiskasvatuksen olevan pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Suunnitelman tavoitteena on edistää myös lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Jotta lapsen kannalta varhaiskasvatuksesta muotoutuisi mielekäs kokonaisuus, tarvitaan siihen vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinnostaa yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista, tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, missä lapsen leikillä on keskeinen merkitys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Voimassa oleva päivähoitolaki on yli 40 vuotta vanha. Päivähoitolakia luotiin tilanteessa, jossa äitien ansiotyö yleistyi nopeasti ja kuntia velvoitettiin tarjoamaan hoitopaikkoja tarvittavassa laajuudessa. Lasten tarpeita ei tuolloin päivähoitolakiin kirjattu, vaan kyseessä oli puhtaasti aikuisten tarve. Vuosikymmenten aikana lakiin on tehty peräti 50 eri muutosta, mutta kokonaisuutena voimassa oleva laki on jäänyt ajasta jälkeen. Uuden lain valmistelussa on puhuttu päivähoiton sijaan varhaiskasvatuksesta. Opetus- ja kult-

tuuriministeriön alaisuudessa uuden lain tarkoituksena on taata lapsille hyvät kasvun ja kehityksen mahdollisuudet sosiaalisista lähtökohdista huolimatta. (Kalliala 2013, 7, 9.)

2.2 Päivähoito osana varhaiskasvatusta

Laki lasten päivähoitosta (1973, 1§) määrittää päivähoitolla tarkoitettavan lapsen hoitamista päiväkodissa, perhepäivähoidossa, leikkitoiminnassa tai muuna päivähoitona. Päivähoidon tehtävänä on tukea päivähoitossa olevien lasten vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Omalta osaltaan päivähoito tulee turvata lapselle turvalliset, jatkuvat ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottava suotuinen kasvuympäristö. (Laki lasten päivähoitosta 1973, 2§.)

Päivähoito kuuluu osana yhteiskuntamme peruspalveluihin ja se on myös ennaltaehkäisevää palvelua (Taskinen 2007, 13). Päivähoitolain mukaan (1973, 11§) lapsella on subjektiivinen oikeus kunnalliseen päivähoitoon. Päivähoidon tulee vastata perheen elämän tilanteeseen ja lapsen hoidon tarpeeseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että päivähoitoa tulee tarvittaessa tarjota lapselle myös ilta- ja yöaikaan sekä viikonloppuisin, mikäli tarve tulee vanhempien epäsäännöllisistä työajoista, kolmivuorotyöstä, patkätöistä tai pitkistä työmatkoista viikonloppuisin ja yöaikana. (Määttä & Rantala 2010, 96–97.)

Laadukas varhaiskasvatustyö on moninaista ja edellyttää yhteistyön tekemistä eri tahojen kanssa. Keskeisempiä yhteistyökumppaneita ovat opetus-, sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja liikuntatoimi. Tärkeässä roolissa ovat myös kuntien seurakunnat, kolmannen sektorin toimijat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt, oppilaitokset ja alueiden sosiaalialan osaamiskeskukset. Esimerkiksi opetustoimen kanssa keskeisenä yhteistyön tavoitteena on luoda lapselle kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo siirtymävaiheessa päivähoitosta kouluun. Verkostomaisen yhteistyön tavoitteena on myös varhainen puuttuminen mahdollisissa perheiden riskitilanteissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 10.)

Vuonna 2012 Suomessa oli kaikkiaan 229 000 lasta päivähoitossa. Lähes 63 % näistä 1–6- vuotiaista lapsista oli joko kunnallisessa tai yksityisessä hoidossa. Runsaat puolet lapsista oli kokopäivähoitossa ja enemmistö, hieman yli 76 % hoidettiin kuntien kustantamissa päiväkodeissa. Perhepäivähoidon osuus on viimeisten kymmenen vuoden aikana laskenut tasaisesti. Päivähoitossa olevien eri-ikäisten lasten määrissä on isoja eroja. Esimerkiksi vuonna 2012 suomalaisista alle 1-vuotiaista lapsista 0,8 % osallistui kunnan järjestämään päivähoitoon, kaksivuotiaista jo 52 % ja viisivuotiaista lapsista 79 %. Esiopetusikäisistä kuusivuotiaista lapsista päivähoitoon osallistui 79 %. Kunnallisessa päivähoitossa olleiden tai yksityisen hoidon tuella hoidettujen lasten osuus on viimeisten kymmenen vuoden aikana vaihdellut 59 ja 63 prosentin välillä. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

2.3 Kasvatuskumppanuus päivähoitossa

Päivähoitossa kasvatuskumppanuudella tuetaan lasten koteja heidän kasvatustehtäväänsä. Kasvatuskumppanuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen eri prosessien tukemisessa. Jotta kasvatuskumppanuus toteutuisi mahdollisimman hyvin, edellyttää se vanhempien ja henkilöstön keskinäistä kunnioitusta, luottamusta ja tasavertaisuutta. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmilla on lapsen ensisijainen kasvatusoikeus ja vastuu sekä oman lapsen paras tuntemus. Henkilöstöllä on ammatillinen koulutus ja vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisuuden yhteistyön edellytysten luomisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuus lähtee aina lapsen tarpeista ja lapsen edun toteutumisesta. Vanhempien ja henkilöstön tiedot ja kokemukset yhdistyvät kasvatuskumppanuudessa ja luovat näin parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2005, 31.) Kasvatuskumppanuudella pyritään edistämään lapsen hyvinvointia niin, että lapsi oman elämänsä kokijana ja toimijana tulisi nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi kokonaisvaltaisesti (Kaskela & Kekkonen 2006, 17). Suurta roolia kasvatuskumppanuudessa näyttelevät vanhempien ja henkilöstön asenteet, arvot, näkemykset ja vastuunjako. Henkilöstön vastuulla on ensisijaisesti sisällyttää kasvatus-

kumppanuus luontevaksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Yhteiseen kasvatustehtävään sisältyy myös konkreettinen organisointi ja yhteiset käytännön sopimukset. (Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuus edellyttää vastavuoroista, jatkuvaa ja sitoutunutta vuorovaikutusta vanhempien ja henkilöstön välillä. Toimiihan vuorovaikutus erilaisten kasvuympäristöjen, lapsen kodin ja päivähoiton yhdistävänä linkkinä. Kasvatuskumppanuudessa keskeiset käsitykset liittyvät muun muassa kasvatukseen, kasvatuksen arvopäämääriin, hyvää lapsuuteen ja vanhemmuuteen, hyviin kasvatukseen ja perheen tehtäviin. Sekä vanhemmilla että henkilöstöllä on näistä monenlaisia käsityksiä. Niin ammattilaiset kuin vanhemmatkin ovat aina yksilöitä, ja heillä on omat yksilöhistorian mukanaan tuomat kokemukset läsnä vuorovaikutuksessa. (Karila 2006, 94–95.)

3 LASTEN SUOJELUN KOKONAISUUS

3.1 Lasten suojelu

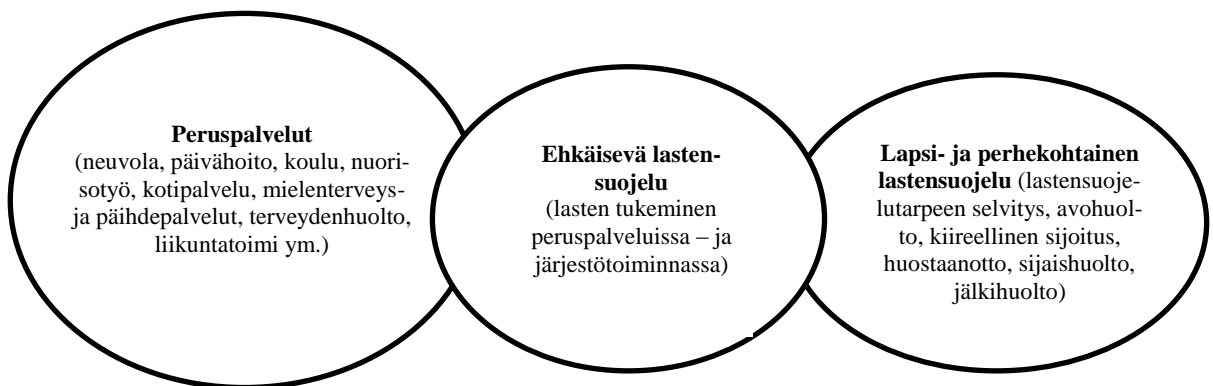
Taskinen (2007, 10) esittää teoksessaan lastensuojelun käsitettä laajemmaksi kokonaisuudeksi, lasten suojeluksi, joka ei ole pelkästään sosiaaliviranomaisten asia. Lasten suojelu perustuu kansainvälisesti tunnettuihin oikeuksiin, joissa etusijana on muun muassa lapsen erityinen suojelu, lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan ympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lasten kehityksen edistämiseksi tarvitaan laajoja valtakunnallisia ja yhteiskunnallisia toimenpiteitä, joita ei yksinään ratkaista lastensuojelutoimenpiteillä. Lastensuojeluperheiden taloudellisia resursseja on lisättävä vähentämällä pätkätöitä ja työttömyyttä. Vanhemmille tulee antaa enemmän tietoa ja tukea lasten kasvatukseen ja alkoholin ja päihteiden käyttöön on puututtava. (Taskinen 2007, 10.)

Taskinen (2007, 13) esittelee teoksessaan lasten suojelun kokonaisuudessaan muodostuvan kolmesta laajasta kokonaisuudesta; peruspalveluista, ehkäisevästä lastensuojelusta sekä varsinaisesta lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta (Kuvio 2).

Lasten suojelun kokonaisuus

Kasvuolosuhteiden kehittäminen

(riittävät ja jatkuvat aikuiskontaktit, lapsen huomioon ottavat toimintatavat, turvallinen, terveellinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö)

KUVIO 2. Lasten suojelun kokonaisuus (Taskinen 2007, 13)

3.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lastensuojelulaki (417/ 2007) määrittää lastensuojelun seuraavasti: Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelulaki lähtee lievimmän riittävän toimenpiteen periaatteesta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että viranomaisen on valittava käytettävissä olevista toimenpiteistä se, jolla vähiten puututaan perheen ja lapsen itsemääräämisoikeuteen. Samoin lapsen tai perheen tukitoimi tulee valita niin, että se vastaa parhaiten lapsen tai perheen yksilöllistä tuen tarvetta. Tukitoimen määräytymiseen eivät saa vaikuttaa taloudelliset resurssit eivätkä viranomaiselle tästä koituva vaiva. (Räty 2012, 3.)

Vaikka lastensuojelulaissa korostetaan avohuollon tukitoimien järjestämisen ensisijaisuutta, ei sillä voida ohittaa lapsen edun toteutumista. Jos lapsen etu ”juuri sillä hetkellä” vaatii lapsen huostaanoton ja sijaishuollon järjestämiseen vaadittavia toimenpiteitä, voidaan näihin toimenpiteisiin ryhtyä ilman kokeilua avohuollon tukitoimista. (Räty 2012, 10.)

3.3 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ryhtymään avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos 1) kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai 2) jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveytään tai kehitystä. Tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä ja tukea. Tukitoimien tarkoituksena on myös vahvistaa vanhempien, huoltajien ja muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kykyä ja mahdollisuutta lapsen kasvattamiseen. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Avohuollon tukitoimia toteutetaan aina yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Lastensuojelun avohuollon ja sijaishuol-

lon asiakkuudet alkoivat kasvaa 1990-luvun alussa. Vuonna 2011 avohuollossa oli asiakkaana noin 81 500 lasta ja nuorta, kun vastaava lukumäärä vuonna 1996 oli noin 34 000. (Kananaja, Lavikainen & Oranen 2013, 17.)

Lastensuojelun avohuoltoa ovat muun muassa perheen toimeentulon ja asumisen turvaaminen, sosiaalipalveluiden kuten kotipalvelun ja päivähoidon järjestäminen. Sosiaalihuollon palveluita ja lasten päivähoitoa on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on niin arvioinut lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelun avohuoltoa ovat myös tuen antaminen lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämiseen. Se voi olla lapsen koulunkäynnin tai harrastuksen tukemista tai muuta taloudellista nuoren tukemista, esimerkiksi ammatin tai asunnon hankinnassa ja työhön sijoittumisessa. Lastensuojelu voi olla tukena läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. Lapselle voidaan järjestää tarvittaessa tukihenkilö tai –perhe tai lapselle voidaan järjestää lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja, perhetyötä, tai tarvittaessa koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoitoon. Lisäksi lastensuojelu voi ohjata ja tukea perhettä tai lasta vertaisryhmätoimintaan, loma- ja virkistystoimintaan sekä tarjota muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

4 PÄIVÄHOITO LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA

4.1 Lapsi- ja perhekohtaista tukea

Päivähoitoa voidaan järjestää lapselle myös lastensuojelun avohuollon tukitoimena ja se onkin yksi keskeisimpiä tukimuotoja lastensuojelussa (Onnismaa 1999, 4). Subjektiivisen oikeuden ohella erityinen oikeus päivähoitoon on lapsilla, jotka tarvitsevat päivähoitoa sosiaalisista tai kasvatuksellisista syistä. Tällöin lapsen lastensuojelun asiakassuunnitelmassa voidaan huomioida esiintuodut tuen tarpeet lapsen hoidossa. Näitä voivat olla muun muassa yksilölliset hoitoajat tai erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle päivähoitossa. (Räty 2012, 277.) Erityispäivähoito, erityislastentarhanopettajan tuki ja konsultaatio sekä varhaiskasvatuksen perhetyö ovat esimerkkejä siitä, miten monimuotoisesti päivähoito voi lasta ja hänen perhettään tukea. Päivähoitossa lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2012.)

Päiväkodilla on mahdollisuus saada lisäresursseja, jos lapsella on lääkärinlausunto erityisen hoidon ja tuen tarpeesta. Päiväkodissa voidaan tällöin pienentää lapsiryhmiä, ryhmään voidaan saada avustaja tai lapselle oma henkilökohtainen avustaja. On kuitenkin huomioitava, että pelkästään lastensuojelullisen kuormituksen osoittaminen päiväkodissa ei riitä lisäresurssin saamiseen. (Onnismaa 1999, 43.) Suomalaistutkimuksen mukaan päivähoito suojaa lapsen kehitystä, jos hoito on laadultaan hyvää. Tärkeää on myös vanhempien tyytyväisyys päivähoitoon, henkilöstön koulutus sekä katkeamaton hoitosuhde. (Määttä & Rantala 2010, 21.)

Eri tutkimuksilla on osoitettu, että laadukkaalla ja lapsen kehitystasoa huomioivalla päivähoitolla on myönteisiä vaikutuksia riskiolloissa elävien lasten kehitykseen (Kalland 2011, 152). Päivähoitoryhmä, päiväjärjestys, perushoito, ihmissuhteet ja pedagoginen toiminta ovat jo sinällään tukimuotoja lapselle. Päivähoidon tarjoama varhaiskasvatus ja esiopetus tarjoavat virikkeitä esimerkiksi virikkeiltään niukoista oloista tuleville lapsille. Päivähoitossa pystytään jo hyvin varhaisessa vaiheessa havaitsemaan ja puuttamaan lasten oppimiseen liittyviin vaikeuksiin ja näin ehkäisemään lapsen syrjäytymis-

tä. Tärkeä elementti päivähoidossa on lapsen perushoito. Perushoidon merkitys korostuu sitä enemmän, mitä pienemmästä lapsesta on kysymys. (Onnismaa 1999, 30–33.)

On syytä tarkastella päivähoidon merkitystä lapselle myös toisenlaisesta näkökulmasta käsin. Jotkin tutkimukset ovat osoittaneet, että päivähoitoon voi lapsen kannalta liittyä myös riskitekijöitä, jotka osaltaan lisäävät erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen vauriutumisen riskiä. Lapsen riskitekijöitä päivähoidossa ovat lapsen nuori ikä, liian isot ryhmät, vaihtuvat tai epäpätevät hoitajat, liian pitkät hoitopäivät tai epäpätevät tai jopa julmat kasvatuskäytännöt. (Kalland 2011, 149.)

4.2 Moniammatillinen yhteistyö

Päivähoidon lainsäädännössä korostuu erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla monitahoinen yhteistyö. Uuden lastensuojelulain (2008) myötä kuntiin on alettu perustaa lastensuojelun asiantuntijatyöryhmiä, jotka avustavat sosiaalityöntekijöitä lastensuojelun toteuttamisessa. Työryhmään saattaa kuulua niin päivähoidon kuin koulun edustajia lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoina. Päivähoidon tekemä yhteistyö perheiden kanssa perustuu niin sanottuun lapsilähtöiseen malliin, missä vanhemmat otetaan mukaan suunnittelemaan sitä, mitä lapsi tarvitsee. Sosiaalityön tekemä yhteistyö perheiden kanssa perustuu perhelähtöiseen työhön, missä perhettä pidetään täysivaltaisena kumppanina ammattilaisten rinnalla. (Määttä & Rantala 2010, 154–155.)

Saarikan lastensuojelun ja Saarikan alueen kuntien varhaiskasvatuksen kumppanuussopimus on yksi esimerkki päivähoidon ja lastensuojelun välisestä moninaisesta yhteistyöstä. Kumppanuussopimuksessa sovitaan muun muassa seuraavaa:

Yhteistyökäytännöt sovitaan lapsikohtaisesti lastensuojelutarpeen selvittämisen yhteydessä tai muuten henkilökohtaisesti neuvotellen. Aloitteen yhteistyöhön tekee se, joka ensimmäisenä kokee yhteistyön tarpeelliseksi. Yhteisiä tapaamisia sosiaalityöntekijän, perhetyöntekijän, päivähoidon ja perheen kesken pidetään tarpeen mukaan. Yhteistyövälineenä käytetään päivähoidossa käytössä olevaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, jota päivitetään yhdessä päivähoidon, lastensuojelun ja perheen kanssa. (Saarikka 2013.)

Määtä & Rantalan (2010, 161–162) mukaan yli ammatillisten rajojen työskentelyssä ylitetään ammatillisten tieteenalojen väliset rajat. Tästä on mielestäni kysymys myös Saarikan alueen päivähoiton ja lastensuojelun välisessä kumppanuussopimuksessa. Kumppanuussopimuksessa työryhmän jäsenet ovat yhdessä muotoilleet toiminnan tavoitteet ja ovat näin yhdessä vastuussa suunnitelmien laadinnasta. Kumppanuussopimuksessa yhdistyy kunkin työntekijän omaan ammattialaan liittyvä erityisosaaminen, mikä on yhdistetty yhteiseksi osaamiseksi. (Määtä & Rantala 2010, 161–162.)

5 LAPSEN HYVINVOINNIN ULOTTUVUUDET

Peruspalveluiden, ennaltaehkäisevien palveluiden sekä lapsi- ja perhekohtaisten palveluiden tarkoituksena on edistää ja vaikuttaa myönteisesti lasten ja perheiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Tässä kappaleessa lukija saa kuvan siitä, kenellä on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, mistä asioista koostuu lapsen hyvinvointi ja mitkä tekijät edesauttavat ja heikentävät lapsen hyvinvointia.

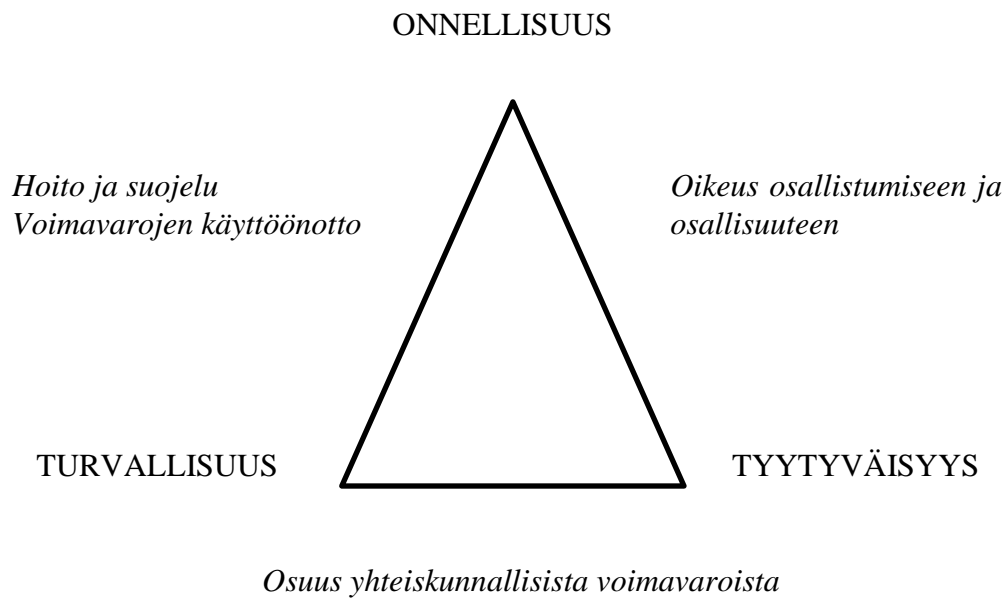
5.1 Hyvinvointi käsitteenä

Suomen kielessä hyvinvointi- käsite viittaa sekä yksilölliseen hyvinvointiin että yhteisötason hyvinvointiin. Hyvinvoinnin osatekijöitä tarkastellaan perinteisesti kolmen ulottuvuuden pohjalta. Näitä ovat terveys, materiaallinen ja koettu hyvinvointi ja elämänlaatu. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöitä ovat henkilön sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. Yhteisötason hyvinvoinnin osatekijöitä ovat muun muassa elinolot, työllisyys ja työolot sekä toimeentulo. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin ja terveyden määrittelyn teoria pohjautuu pitkälti Erik Allardtin jo 1970- luvulla esittelemään Having–Loving–Being- jaotteeluun. Allardtin yksilökeskeisen hyvinvoinnin lähtökohtana on yksilöllinen tarpeentyydytys, joka muotoutuu elintason (having), yhteisyyssuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen muotojen (being) kautta. Allardtin hyvinvointikäsite on ollut vahvasti määrittämässä myös suomalaista hyvinvointitutkimuksen linjaa. (Suutari 2008, 6–7.)

Allardtin teorian pohjalta Törrönen (2001, 27) on kuvannut lasten hyvinvointia *Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin kolmion* avulla (Kuvio 1). Kolmion kärjet muodostuvat sanoista onnellisuus, turvallisuus ja tyytyväisyys. Kuvio selventää lapsen oikeuksien yleissopimuksen periaatteet. Näitä ovat lapsen oikeudet hoitoon ja suojeluun (protection), osallistumiseen ja osallisuuteen (participation) sekä yhteiskunnallisiin voimavaroihin (provision). Lapsi kokee turvallisuutta silloin, kun hän saa hoitoa ja huolenpitoa ja kun tarvittaessa osuus yhteiskunnallisista voimavaroista on kohdennettu lapseen. Kun

lapsi saa tarvittavaa hoitoa ja huolenpitoa sekä oikeuden osallistumiseen ja osallisuuteen, kokee lapsi itsensä silloin onnelliseksi. Lapsen tyytyväisyyttä edistää osuus yhteiskunnallisiin voimavaroihin ja oikeus osallistumiseen sekä osallisuuteen. (Törrönen 2001, 27.)

KUVIO 1. Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin kolmio (Törrönen 2001, 27)

5.2 Vastuu lapsen hyvinvoinnista

Suuntaviivoja lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi antaa YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS), joka velvoittaa valtioita, kuntia, vanhempia ja muita lasten kanssa työskenteleviä edistämään lasten hyvinvointia (Pelastakaa lapset ry. 2013). Suomessa kansallisella tasolla Lastensuojelulain (417/2007) ensisijaisena peruslähdekohtana on, että vastuu lapsen hyvinvoinnista on aina vanhemmilla tai muulla huoltajalla. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemman tai muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti (Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983,1§).

Ei tule kuitenkaan unohtaa sitä, että myös yhteiskunnalla on vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen hyvinvointia edistää se, että lapsilla on riittävän hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmat saavat tukea lasten kasvatukseen. Julkishallinnon peruspalvelujen, kuten esimerkiksi koulun, neuvolan ja päivähoidon on järjestettävä myös erityistä tukea sitä tarvitsevalle. Tavoitteena on, että lapsi ja perhe saisivat tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa niin sanotuissa normaalipalveluissa. Tarvittaessa viranomaisten ja muiden perheiden ja lasten kanssa työskentelevien on ohjattava perhe lastensuojelun piiriin. (Taskinen 2007, 8.)

5.3 Lapsen hyvinvointia edistävät ja heikentävät tekijät

Eri tutkimukset ovat osoittaneet, että valtaosa suomalaisista lapsista voi hyvin ja jopa paremmin kuin mikään muu aikaisempi sukupolvi (Taskinen 2010, 7). Lapsen hyvinvointia ja terveyttä edistävät toimintamallit muodostuvat vuorovaikutuksessa lapsen perheen ja muun kasvuympäristön kanssa. Hyvinvoinnin perusteet luodaan siis lapsuus- ja nuoruusvuosina. Lapsen hyvinvoinnin katsotaan muodostuvan useista eri myönteisistä toisiaan täydentävistä toimintamalleista. Päähteettömyys ja terveelliset elintavat turvaavat lapselle riittävän liikunnan ja levon tasapainon. Lapsen hyvinvointia lisäävät myös monipuolinen ja riittävä ravitsemus, jolla vaikutetaan painonhallintaan. (Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys, 2010.) Lastenpsykiatrian erikoislääkäri ja lääketieteen tohtori Jari Sinkkonen (2008, 112 – 113) tiivistää teoksessaan, että rakennusaineet lapsen hyvinvoinnille muodostuvat ”kyllin hyvästä” vanhemmuudesta, toistuvista arjen perusrutiineista, vanhemman sensitiivisyydestä ja ennakoitavuudesta.

Ensiarvoisen tärkeää lapsen hyvinvoinnille on lapsen hyvä ja turvallinen vuorovaikutussuhde vanhempiin. Varhaisessa vuorovaikutussuhteessa muodostunut perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus luovat pohjan hyvän itsetunnon, minäkuvan ja empatiakyvyn kehittymiselle. Lapsi on saanut kokea, että hän on vanhemmilleen tärkeä, hänen tarpeensa ovat tärkeitä, vanhemmat iloitsevat hänestä ja maailma on turvallinen paikka elää. Kun lapsi on saanut kokea riittävästi perusturvaa, hän oppii myös luottamaan aikuisiin, hakemaan ja vastaanottamaan heiltä hoivaa ja tukea silloin, kun hän sitä tarvitsee. (Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.) Pysyvien läheisten perhesuhteiden on

osoitettu edistävän lapsen menestymistä kodin ulkopuolisissa toveri- ja aikuissuhteissa (Silve'n 2010, 14).

Vaikka valtaosa suomalaisista lapsista voi hyvin, samanaikaisesti Suomessa on lasten ja nuorten joukko, jolla on yhä monimuotoisempia ongelmia. (Taskinen 2010, 7.) Sekä lasten hyvinvointi että pahoinvointi kytkeytyvät aina jollain lailla ympäröivään yhteiskuntaan, sen elinoloihin, perheoloihin ja koulu yhteisöön. Lasten hyvinvointia heikentävien tekijöiden taustalta löytyy usein vanhempien pahoinvointia. Työelämän kohtuuton kuormitus, vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, perhekriisit ja yhteisöllisyyden heikkeneminen heikentävät tämän yhteiskunnan lapsen hyvinvointia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002.)

Lapsen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä löytyy siis perheen sisältä mutta myös sen ulkopuolelta. Vanhemmat elävät tämän päivän yhteiskunnassa jonkinlaisessa ristiriidassa. Vanhemmat tiedostavat oman kasvatusvastuunsa, mutta sen toteuttaminen on entistä haasteellisempaa. Myös perheiden sosiaalisten verkostojen mureneminen vaikeuttaa vanhemmuutta. Lähipiiristä ei välttämättä löydy enää apua tai tukea arjen pulmiin. (Taskinen 2007, 4–5.) Yhteiskunta elää aiempaa enemmän tilanteessa, jossa palveluita tarjotaan 24 tuntia vuorokaudessa. Vääjäämättä tämä tarkoittaa perheissä sitä, että työajat, päivähoitoajat sekä perheen ja lasten tahdin yhteensovittaminen muodostuvat hankaliksi. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 16.) Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen vaatii vanhemmilta paljon, eivätkä voimat enää riitä vanhempana toimimiseen (Taskinen 2007, 5).

Yhä useammin lastensuojelutarpeen ja lasten huostaanottojen taustalla ovat olleet vanhempien ja nuoren oma alkoholinkäyttö (Taskinen 2007, 7). Vanhempien huumeiden tai alkoholin väärinkäyttö heikentää vanhempien kykyä hallita omaa ja lasten arkielämää. Arjessa tämä näkyy fyysisten tarpeiden, esimerkiksi ruoanlaiton laiminlyömisinä. Vanhempien mielialat voivat vaihdella ja heidän on vaikeaa kontrolloida tunteitaan. Vanhempien mielialan vaihtelut pelottavat lasta ja lapsi tuntee olonsa jatkuvasti epävarmaksi ja ahdistuneeksi. Vanhempien päihteiden väärinkäyttö tai perheväkivalta voi vaikuttaa myös vanhempi-lapsi-suhteeseen. Roolit muuttuvat päinvastaiseksi ja lapsista tulee vanhempiensa ja nuorempien sisarusten huolehtijoita. (Cleaver, Nicholson, Tarr &

Cleaver 2007, 3.) Tutkijat ovat arvioineet, että Suomessa elää noin 100 000 lasta, joille vanhempien alkoholinkäyttö aiheuttaa eriasteisia haittoja (Aula & Peltoniemi 2008).

Huomioitavaa on, että yksittäinen riskitekijä lapsen elämässä ei välttämättä vaaranna lapsen hyvinvointia. Mitä useampia ongelmia lapsen ja hänen perheensä elämään kasautuu, sitä huonompi on lapsen tulevaisuuden ennuste. Kun lapsi kasvaa kasautuneiden ongelmien perheissä, vaarana on näköalattomaan elämäntapaan sosiaalistuminen. Lisäksi riskinä on ongelmien ylisukupolvinen siirtyminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 27.)

6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka Saarikan alueen (Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Saarijärvi) lapsiperheet ja lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat kokeneet päivähoiton lastensuojelun avohuollon tukimuotona. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka kasvatuskumppanuus on toteutunut päivähoitossa, kuinka verkostomainen yhteistyö on sujunut perheiden, päivähoiton ja sosiaalityöntekijöiden kesken, millaisia lapsen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä löytyy lastensuojelun asiakkuuksien taustalta ja kuinka perheet ovat kokeneet lastensuojelun asiakkuuden.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia perheillä ja sosiaalityöntekijöillä on päivähoitosta lastensuojelun avohuollon tukimuotona?
 - Kuinka kasvatuskumppanuus on toteutunut päivähoitossa?
 - Kuinka päivähoito on vaikuttanut lasten hyvinvointiin?
 - Onko tukimuoto ollut riittävää?
2. Millaisia kokemuksia perheillä on lastensuojelun asiakkuudesta?
 - Kuinka verkostomainen yhteistyö on sujunut perheiden, päivähoiton ja lastensuojelun kanssa?
 - Millaisia ajatuksia ja tunteita lastensuojelun asiakkuus on perheissä herättänyt?
3. Millaisia lapsen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä löytyy lastensuojelun asiakkuuksien taustalta?
 - Millaisiin lasten ja perheiden tarpeisiin on haettu apua päivähoitosta?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimusmenetelmä ja kohdejoukon valinta

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui jo alkuvaiheessa kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Näin siksi, että halusin saada kokonaisvaltaista tietoa ja todellisen kuvan tutkittavasta aiheesta perheiltä ja sosiaalityöntekijöiltä itseltään. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, jossa pyritään tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen aineiston ja tiedon hankinta kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti valitulta kohderyhmältä eli ihmisistä käytetään tiedon keruuseen. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009,164.)

Kvalitatiivista tutkimusta puolsi myös tutkimukseen osallistuvien vähäinen määrä. Tutkimukseen osallistui neljä perhettä, neljä sosiaalityöntekijää ja lastensuojelun palveluvastaava. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston painopiste keskittyy useimmiten määrän sijasta aineiston laatuun ja otokset ovat pienempiä kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Myös tutkittavan ilmiön aihe vaikuttaa osallistujien määrään. Kun tutkimuksen aihe on selkeä, on osallistujien helppoa antaa aiheesta tietoa ja näin tutkimukseen tarvitaan vähemmän osallistujia. Huolimatta tästä, laadukasta aineistoa saadaan osallistujilta, joilla on tietoa tutkittavasta aiheesta. (Kankkunen, Vehviläinen-Julkunen 2009, 84–85.)

Idea opinnäytetyön aiheeseen on noussut vahvasti omasta taustastani ja kiinnostuksestani kyseistä aihetta kohtaan. Olen työskennellyt lapsiperheiden parissa päivähoidossa, lapsiperheiden kotipalvelussa ja viimeiset 15 vuotta lastensuojelussa avohuollon perheyöntekijänä. Olen työssäni kohdannut perheitä, joiden lapsilla on tai on ollut asiakkuus avohuollon tukitoimena päivähoidossa. Itselleni ei ole kuitenkaan työntekijänä muodostunut selkeää yhtenäistä kuvaa siitä, kuinka perheet itse ovat kokeneet päivähoidon merkityksen.

Opinnäytetyön ideointi alkoi keväällä 2013. Ajatuksena oli tehdä tutkimus perheiden kokemuksista päivähoidosta avohuollollisena tukimuotona. Tutkimuskysymys tarkentui

syksyllä 2013. Opinnäytetyön ohjaajani ehdotti tutkimuksen laajentamista, koska riskitekijänä oli se, ettei tutkimukseen tule tarvittavaa määrää perheitä. Huomioin tämän myös itse, sillä tutkimustietoa perheiden kokemuksista kyseisestä aiheesta oli vaikea löytää. Tutkimustietoa löytyi runsaasti aiheista, missä käsiteltiin päivähoitoa ja lastensuojelua työntekijöiden näkökulmasta käsin. Lopullinen tutkimuksen aihe selkeytyi varsin nopeasti tämän jälkeen. Halusin linkittää tutkimukseen myös oman työyhteisöni ja sieltä nimenomaan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia aiheesta.

Nykyiset opiskelut mahdollistivat tutkimuksen tekemisen, sillä olen suorittanut Sosionomi (AMK) tutkinnon lisäksi lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaadittavia opintoja. Diakonia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintojen (2011) ohjeistuksissa määritellään, että opinnäytetyössä opiskelija syventää sisällöllistä ja metodista osaamistaan. Lisäksi opinnäytetyössä tulee käsitellä lapsuutta, perhettä tai vanhemmuutta.

Tutkimukseen osallistui yhteensä viisi vanhempaa; kaksi yksinhuoltajaäitiä, yhdestä perheestä isä ja äiti ja yhdestä perheestä äiti. Kaikkien perheiden lapset olivat hoidossa kunnallisessa päiväkodissa. Neljä lasta oli hoidossa kolmena päivänä viikossa, kuusi tuntia kerrallaan. Yksi lapsi oli hoidossa viitenä päivänä viikossa, kuusi tuntia kerrallaan. Perheiden lapset olivat olleet päivähoidossa puolesta vuodesta aina neljään vuotta. Kolmesta perheestä hoidossa oli ainoastaan yksi lapsi ja yhdestä perheestä perheen kaksi lasta. Hoidon alkamisikä oli yhdestä viiteen vuotta. Sosiaalityöntekijöiden tiimistä haastatteluun osallistuivat neljä sosiaalityöntekijää ja palveluvastaava. Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan työkokemukset lastensuojelusta vaihtelivat puolesta vuodesta aina 30 vuoteen.

7.2 Tutkimusaineiston keruu ja käsittely

Tutkimukseeni sopiva menetelmä oli perheiden ja sosiaalityöntekijöiden haastattelut, mikä on kvalitatiivisen tutkimuksen päämenetelmä (Hirsjärvi ym. 2009, 205). Halusin tavata perheitä ja sosiaalityöntekijöitä itse ja antaa samalla tutkimukselle ”kasvot” sekä saada vuoropuhelua aikaiseksi. Lisäksi koin, että haastattelun avulla pääsen syvälli-

semmin kiinni haastateltavien tarinaan kiinni. Haastattelujen etuna on myös sen joustavuus. Teemojen järjestystä on mahdollista säädellä, tutkijalla on enemmän mahdollisuuksia tulkita vastauksia tai kysymykseen voi palata uudelleen ja esimerkiksi selventää saatua vastausta. Lisäksi haastateltavalla on mahdollisuus tuoda itseään koskevia asioita esille mahdollisimman vapaasti. Etuna haastatteluissa on myös se, että suunnitellut henkilöt saadaan yleensä paremmin tutkimukseen mukaan. Haastattelu on myös haasteellinen menetelmä tutkijalle. Ensinnäkin siihen tarvitaan aikaa ja huolellista suunnittelua. (Hirsijärvi ym. 2009, 205–206.)

Haastattelut perheille ja sosiaalityöntekijöille olivat teemahaastatteluja. Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Tyypillistä teemahaastattelulle on, että teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsijärvi ym. 2009, 208.) Haastattelujen aikana huomioin, että usein haastateltavat vastasivat hyvin kokonaisvaltaisesti kysymyksiin ja vastaukset saattoivat linkittyä muihinkin haastattelussa esiintyneisiin teemoihin.

Tutkimukseen osallistuvien perheiden tiedot sain alueen sosiaalityöntekijöiltä marraskuussa 2013. Lähetin perheille saatekirjeen (LIITE 1) tammikuussa 2014, jossa kerroin tarkemmin tutkimuksestani ja haastattelujen ajankohdasta. Helmikuussa 2014 sovin jokaisen perheen kanssa haastatteluajan maaliskuulle 2014. Laadin perheille erillisen teemahaastattelurungon (LIITE 2), joka koostui kolmesta erillisestä teemasta ja niihin liittyvistä alakysymyksistä. Teemat valitsin tutkimusongelman ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mukaan. Tutkimuskysymysten laadinta oli prosessi, jossa tutkimuskysymyksiä ja teemojen asettelua mietittiin tarkkaan yhdessä ohjaajan kanssa. Ajatuksena oli, että kysymykset alkavat niin sanotuista yleiskysymyksistä edeten sitä kautta henkilökohtaisempiin kysymyksiin.

Ehdotin perheille haastatteluajoja, joista he valitsivat itselleen sopivimman. Kaikki tutkimukseen osallistuneet perheet haastattelin heidän kotonaan, heidän toivomuksestaan. Kaikki vanhemmat olivat varautuneet haastatteluihin hyvin etukäteen, joten haastatteluhetket olivat rauhallisia ja niissä ei ollut kiireen tuntua. Itse haastattelut kestivät noin 40 minuutista tuntiin. Yhden vanhemman haastattelun nauhoitin ja kolmen perheen haastattelut tapahtuivat muistiinpanoja tehden, heidän toivomuksestaan. Haastattelujen

nauhoittaminen antoi minulle tutkijana mahdollisuuden käydä vuoropuhelua haastateltavan kanssa eri teemoista, kun taas haastattelut muistiinpanoja tehden olivat työläämpiä ja katkaisivat hyvän keskustelun. Kokonaisuutena minulle jäi tunne, että haastateltavat olivat kiinnostuneita tutkittavasta aiheesta ja he halusivat antaa mahdollisimman tarkkaa tietoa aiheeseen liittyen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat osittain yhtä aikaa. Välttämättä niiden välillä ei ole selvää eroa. (Metsämuuronen 2008, 48.) Tämän huomioin myös haastattelujen aikana. Esimerkiksi vanhemmilla oli hyvin samantyyppisiä kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun kanssa ja kasvatuskumppanuuden toteutumisesta päivähoitossa.

Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan haastattelut tapahtuivat tiimitapaamisessa ryhmähaastatteluna helmikuussa 2014. Ryhmähaastattelun avulla halusin saada kokonaisvaltaista näkemystä sosiaalityöntekijöiden ajatuksista ja kokemuksista sekä saada vuoropuhelua aikaiseksi haastateltavien kesken. Mielestäni tämä onnistui hyvin, koska vuoropuhelua syntyi osallistujien kesken ja teemoja käsiteltiin monesta eri näkökulmasta käsin. Samoin huomioin, että toisten vastauksia täydennettiin. Haastattelutilanteessa ryhmä voi auttaa, jos kyse on muistinvaraisista tiedoista. Ryhmähaastattelun nähdään olevan myös tehokas tiedonkeruun muoto, koska samalla saadaan tietoja usealta henkilöltä yhtä aikaa. (Hirsijärvi ym. 2009, 210–211.)

Laadin sosiaalityöntekijöille teemahaastattelurungon (LIITE 3), mikä koostui viidestä eri kysymyksestä. Aluksi sosiaalityöntekijät jakautuivat pareittain miettimään kysymyksiä, jonka jälkeen kokosimme vastaukset erilliselle fläpille käyden samalla vuoropuhelua. Palveluvastaava osallistui yhteenvetokeskusteluun kysymysten yksi ja viisi osalta ja antoi näin omalta osaltaan tärkeää tietoa tutkimuskysymyksiä ajatellen. Hän ei kokenut pystyvänsä antamaan tietoa tutkimuskysymyksiin kaksi, kolme ja neljä, koska ei tee asiakastyötä. Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan haastattelussa koin yhden suurimmista tutkimukseni eteen tulleista epäonnistumisista. Nauhoitus epäonnistui. Hedelmällinen vuoropuhelu haastateltavien kanssa kutistui muistiinpanojen ja fläpeille kootun yhteenvedon litterointiin.

Ennen analysointia täytyy tutkijan saattaa aineisto sellaiseen muotoon, että analysointi on mahdollista. Saatu aineisto kirjoitetaan puhtaaksi eli litteroidaan. Litterointi voi tapahtua sanasta sanaan tai tutkija voi tehdä niin sanottuja valikoituja litterointeja tai litteroida vain sellaiset osat, jotka ovat oleellisia tutkimuksen raportoinnissa. (Metsämuuronen 2008, 48.) Litteroin sanasta sanaan yhden perheen haastattelun, jonka nauhoitin. Tuloksena syntyi yhteensä 11 sivua litteroitua tekstiä ja aikaa litterointiin kului yhteensä seitsemän tuntia. Koska kolmen muun perheen haastattelut tapahtuivat muistiinpanoja tehden, pystyin hyödyntämään niitä heti, kun aloitin analysointia. Haastatteluhetkellä kirjoitin ylös mahdollisimman paljon haastateltavien omia sanontoja ylös. Yhteensä muistiinpanoja kolmen perheen haastatteluista kertyi 18 sivua.

Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan vastaukset yhdistin ja teemoittelin heti haastattelupäivän jälkeisinä päivinä. Yhteensä tekstiä tästä syntyi viisi sivua. Teemoittelu oli helppoa, sillä jo yhteenvetokeskustelussa keräsin saadun aineiston eri kysymysten alle. Tutkijan ensimmäinen lähestyminen aineistoon tapahtuu yleensä teemoittelun kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkija pilkkoo ja järjestää aineistoa eri aihepiirien mukaan tarkoituksenaan nostaa esille tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. (Jyväskylän yliopisto i.a.)

7.3 Aineiston analyysi

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia. Tähän kulminoituu koko prosessi, siihen on tähdätty tutkimusta aloitettaessa. Analysoinnin ja johtopäätösten tarkoituksena on nostaa esille työn tuloksena saadut olennaiset seikat ja pohtia, kuinka hyvin ne ovat vastanneet työn alkuperäiseen tavoitteisiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Litterointien ja teemoittelun jälkeen opinnäytetyön tekeminen pysähtyi joksikin aikaa. Keräämäni aineisto vaikutti vieraalta. Minulla oli kaksi eri tutkimusaineistoa ja kaksi kysymysmerkkiä. Millaista analysointia aineistot vaativat? Saanko näistä aineistosta minkäänlaista tutkimusta aikaiseksi? Ohjausta ja tarkempaa vinkkiä tähän sain ohjaajaltani ja kirjallisuudesta, mikä edesauttoi prosessin jatkamista.

Käytin perheiltä ja sosiaalityöntekijöiltä saamaan aineiston analysointiin teoriaohjaavaa eli deduktiivista sisällönanalyysiä. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt vali-

taan aineistosta, mutta analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus. Kyse on siis siitä, että aineiston analyysia ohjaa valmis aikaisemman tiedon perusteella luoto kehys. Aikaisemman tiedon merkitys teoriaohjaavassa analyysissä ei ole teoriaa vastaava vaan paremminkin uusia ajatuksia tuova. Teoriaohjaavassa analyysissä voidaan puhua tutkijan abduktiivisesta päättelystä, jolloin tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. Tutkija pyrkii yhdistämään näitä välillä luovastikin, jolloin tuloksena saattaa syntyä uutta tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97).

Lähdin ensin tutustumaan perheiltä saamaani aineistoon. Luin perheiden haastatteluista useita kertoja, useina eri päivinä. Huomioin, että joka lukemiskerta löysin aineistosta jotain uutta tutkimukseen liittyvää tietoa. Löysin myös sellaista tietoa, mikä ei varsinaisesti kuulunut tutkimukseeni. Lisäksi huomioin, että yhden perheen litteroitu aineisto aukeni minulle helpommin kuin kolmen muun perheen käsin tehdyt haastattelut. Näin siksi, että olin käyttänyt litterointiin useita tunteja ja aineisto oli tätä kautta tullut minulle jo entuudestaan tutuksi.

Aineiston analysointi eteni aineistolähtöisen eli induktiivisen sisällönanalyysin mukaisesti. Induktiivinen sisällönanalyysi etenee pääpiirteittäin samassa järjestyksessä kuin teoriaohjaava analyysi. Miles ja Huberman (1994) jaottelevat aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysin kolmeen eri vaiheeseen. Näitä ovat 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston ryhmittely eli klusterointi ja 3) teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Perusteellisen aineistoon tutustumisen jälkeen alleviivasin aineistosta eri väreillä tiettyyn teemaan liittyviä alkuperäisiä ilmaisuja. Teemat poimin tutkimuksessa esitettyjen teorioiden pohjalta. Tämän jälkeen tein väljän analyysirungon (LIITE 5), jonka sisälle tein erilaisia luokituksia strukturoidusti, tutkimuskysymysten avulla. Tämän jälkeen aloin systemaattisesti keräämään aineistosta alkuperäisiä ilmauksia, joita yhdistin muodostamiini alaluokkiin ja alaluokat yhdistin edelleen yläluokkiin. Tässä vaiheessa varmistin, että empiirinen tieto oli yhdistettävissä varsinaiseen pääluokkaan. Teoriaohjaava analyysi perustuu induktiiviseen päättelyyn, johon tuodaan teoria ohjaamaan lopputulosta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 100).

Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan aineistosta muodostin myös väljän analyysirungon tutkimuskysymysten pohjalta. Pääluokaksi muodostui varsinainen laaja tutkimuskysymys ja yläluokaksi tarkentavat tutkimuskysymykset. Alkuperäiset ilmaiset yhdistin alaluokiksi, jotka yhdistin edelleen yläluokkiin. Sosiaalityöntekijöiden analyysirungon (LIITE 6) tekeminen oli toisaalta helppoa, mutta toisaalta vaikeaa. Tutkijana pohdin paljon sitä, kuinka luokittelen ja yhdistän eri teemoja eri luokkiin.

7.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen luotettavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat täysin yhdessä. Tutkimuksen luotettavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat muun muassa, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja noudattaen. Tutkijan rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyön kaikissa osavaiheissa edistävät myös tutkimuksen luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.) Opinnäytetyön prosessi on pitänyt sisällään monia eri vaiheita aina ideointivaiheesta varsinaisen raportin kirjoittamiseen. Olen alusta alkaen pitänyt tärkeänä sitä, että tutkimuksestani muodostuisi avoin, rehellinen ja läpinäkyvä prosessi.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta eli validiutta lisää myös tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Olosuhteista, missä aineistoa on kerätty, tulisi kertoa totuudenmukaisesti ja mahdollisimman tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Olen tutkimusraportissani kertonut prosessin etenemisestä ja sen eri vaiheista tarkasti. Olen selostanut perheiden ja sosiaalityöntekijöiden haastatteluhetkien olleen rauhallisia ja että haastateltavat tuntuivat olleen kiinnostuneita aiheesta. Olen avannut haastatteluihin osallistuneiden perhemuotoja ja työkokemusta sekä selostanut analyysien rakentumista tarkasti. Ikävintä oli kertoa sosiaalityöntekijöiden haastattelun epäonnistumisesta, vaikka en usko sen kuitenkaan vaikuttavan negatiivisesti tutkimuksen luotettavuuteen.

Lähetin perheille erillisen palautekyselyn haastattelujen jälkeen, mutta en saanut niihin yhtään vastausta. Tutkijana en pysty siis siitä raportoimaan, kuin omien tuntemusten pohjalta. Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavien haastattelussa sain palautetta jo

haastatteluhetkellä. Osa sosiaalityöntekijöille ja palveluvastaavalle laadituista kysymyksistä olivat heidän mielestään laadittu niin, että vastaukseksi olisi riittänyt pelkkä kyllä. Palautetta sain myös siitä, että itse haastattelutilanne oli hyvin organisoitu ja haastatteluhetkeen oli varattu riittävästi aikaa.

Tutkimuksen reliabelius eli mittaustulosten toistettavuus mittaa tutkimuksen luotettavuutta. Reliaabelius tarkoittaa sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliaabeliutta voidaan todeta usealla tavalla. Jos esimerkiksi kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen tai jos samaa henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan sama tulos, voidaan tulokset arvioida reliabeleiksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Huomioin tämän jo sekä perheiden että sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa. Vanhemmat antoivat hyvin samantyyppistä tietoa omista kokemuksistaan esimerkiksi yhteistyön toimimattomuudesta lastensuojelun kanssa. Samoin sosiaalityöntekijät kahdesta eri ryhmästä antoivat samantyyppistä tietoa muun muassa lapsen hyvinvointia uhkaavista tekijöistä asiakkuuksien taustalla.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Kasvatuskumppanuuden toteutuminen päivähoitossa

Yksi tutkimuksen tavoitteista oli saada tietoa siitä, kuinka vanhemmat ovat kokeneet kasvatuskumppanuuden toteutumisen päivähoitossa. Haastattelun alkuvaiheessa kysyin vanhemmilta, mitä heille tulee mieleen sanasta kasvatuskumppanuus. Kolmen perheen vanhemmille sana oli tuttu. He olivat kuulleet kasvatuskumppanuudesta puhuttavan päiväkodin vanhempainillassa. He eivät osanneet kuitenkaan tarkemmin selittää, mitä asioita kasvatuskumppanuuteen kuuluu. Yksi vanhempi kertoi ajattelevansa, että se on yhdessä kasvattamista. Yhden perheen äiti ei ollut kuullut koskaan puhuttavan kasvatuskumppanuudesta päivähoitossa. Olin varautunut kertomaan vanhemmille siitä, mitä kasvatuskumppanuudella käytännössä tarkoitetaan. Halusin tutkijana varmistaa sen, että minulla on yhteinen ymmärrys vanhempien kanssa kyseisestä aiheesta.

Tutkimuskysymysten avulla vanhemmat kertoivat kokemuksiaan siitä, kuinka vanhempien ja työntekijöiden välinen vuorovaikutus, luottamus ja kuulluksi tuleminen toteutuvat kasvatuskumppanuudesta puhuttaessa. Vanhemmat toivat puheissaan esille, että päiväkodin henkilökunnan kanssa on helppoa jutella lasten kuulumisista. Hoitajien iloisuus ja ystävällisyys ovat asioita, jotka vanhempien mielestä edesauttavat vuorovaikutuksen ja kuulluksi tulemisen syntymistä. Erityisen tärkeänä vanhemmat pitivät sitä, että lapsen ja hoitajien välinen vuorovaikutus toimii ja että lapsi viihtyy päiväkodissa. Vuorovaikutusta ja kuulluksi tulemisen tunnetta edistävät myös päiväkodin kodinomaisuus, missä hoitajat ovat tuttuja ja kaikki tuntevat toisensa.

H2: ”Kaikkein parasta on se, ettei hoitajat ota jotain listaa käteen ja kysy, että kukas se sinä oot ja kuka se sinun lapsesi olikaan”

H4: ”Yhestä hoitajasta lapsi tykkää todella paljon, oikein sen näkee, miten se hoitaja hoitaa sydämellään”

Kolmen perheen vanhemmat kokivat tärkeänä sen, että vuorovaikutus on molemminpuolista. Vanhemmat kertoivat aloittavansa usein myös itse keskustelun hoitajien kanssa lapsen vienti- tai hakutilanteissa. Vanhemmat toivat esille, että kertovat lapsen vapaa-

ajasta mielellään hoitajille. Vanhemmat kertoivat, että lapsi saattaa kertoa myös itse hoitoon mennessään, mitä kivaa on esimerkiksi kotona tehnyt. Vanhemmilla oli tunne, että hoitajat kuuntelevat, vaikka kohtaamiset ovat monesti lyhyitä. Kolmella vanhemmalla oli hyvistä kokemuksista huolimatta kokemusta myös siitä, ettei vuorovaikutus työntekijöiden kanssa aina ole helppoa. Yksi vanhempi kertoi, että päiväkodilla on yksi vähän äksympi työntekijä, jonka kanssa ei mielellään mene juttelemaan lapsen asioista. Toinen vanhempi koki, ettei mielellään mene juttelemaan uusien työntekijöiden kanssa oman lapsen asioista. Kahdella vanhemmalla oli kokemusta siitä, etteivät he ole aina tulleet kuulluksi hoidossa.

H5: ”Siihen me ei aina ole oltu tyytyväisiä, miten päiväkodin tapahtumista ilmoitetaan(...) viikkoa ennen jos ilmoittavat jostain tapahtumasta, ei pysty enää osallistumaan töiden vuoksi(...) on annettu toivetta tästä”

Kaikki vanhemmat kokivat, että voivat puhua lapsen asioista luottamuksellisesti hoitohenkilökunnalle. Vanhemmat toivat puheissaan esille, etteivät ole kuulleet hoitajien ”lörpöttelevän” tai puhuneen toisten lasten asioista ”sivu suun”. Kaikilla vanhemmilla oli luottamusta siihen, että jos lapselle sattuu jotain erikoista päivähoitossa päivän aikana, siitä ilmoitetaan aina vanhemmille. Vanhemmat kertoivat saavansa myös hyvin tietoa siitä, kuinka lapsen päivähoitopäivä on sujunut. Vanhempien luottamusta päivähoitoon edisti myös se, että lapset viihtyvät hoidossa ja lapsiryhmät ovat pieniä. Luottamusta vanhemmissa herättivät myös tuttu henkilökunta.

H2: ”Se on jotenki lapsille semmonen luonnollinen ympäristö(...) pienet ryhmät ja pienet huoneet(...) monennäköisiä ihmisiä ja monennäköisiä kasvoja(...) mutta että kaikki on tuttuja ja turvallisia”

8.2 Lapsen hyvinvointia edistävät tekijät päivähoitossa

Yksi tutkimuksen tavoitteista oli selvittää, kuinka päivähoito lastensuojelun avohuollon tukimuotona on edesauttanut hoidossa olevien lasten hyvinvointia. Sosiaalityöntekijöillä oli kokemusta siitä, että lapsen avohuollon asiakassuunnitelmaan kirjattujen erityistavoitteiden kanssa työskennellään päivähoitossa. Tämä kuvasti sosiaalityöntekijöiden mielestä päivähoitohenkilöstön sitoutuneisuutta työhönsä. Sosiaalityöntekijöiden mie-

lestä päivähoito lastensuojelun avohuollon tukimuotona edistää lapsen ja perheiden hyvinvointia, mutta ei kokonaisuudessaan ratkaise perheiden problematiikkaa.

Vanhempien mukaan lapselle tärkeimpiä hyvinvointia edistäviä tekijöitä päivähoidossa ovat lasten sosiaaliset suhteet, ryhmässä toimiminen, päivärytmi ja leikki. Kahden perheen vanhemmat kokivat tärkeänä myös askartelujutut ja päiväkodista toteutetut retket. Tyytyväisimpiä vanhemmat olivat siihen, että lapset ovat saaneet hoidossa ikäisiään kavereita. Kaverisuhteet vaikuttavat vanhempien mukaan myös siihen, että lapset lähtevät mielellään hoitoon ja viihtyvät hoidossa. Vanhemmat kokevat tärkeänä myös sen, että lapsi oppii tulemaan toimeen muiden lasten sekä aikuisten kanssa. Samoin lapsen toimiminen ryhmässä koettiin tärkeäksi. Kaksi vanhempaa kokivat lapsen ryhmässä toimimisen hyvänä asiana sen vuoksi, koska lapsilla on ollut vaikeutta toimia toisten lasten kanssa aikaisemmin.

H3: ”On oppinu tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa, hoitajien ja niin edelleen(...) joutuu ottamaan muutkin huomioon, esimerkiksi joutuu odottamaan vuoroaan”

H2: ”Sitä vuorovaikutusta toisten lasten ja aikuisten kanssa(...) on oppinu toimimaan ryhmässä”

Sosiaalityöntekijät ja vanhemmat pitivät tärkeänä sitä, että lapsi hyötyy päivähoidon rytmitetystä arjesta. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan lapsen hyvinvointia edistää säännöllinen päivärytmi, mikä voidaan mahdollistaa lapselle osittain päivähoidon avulla. Sosiaalityöntekijät kokivat, että päivähoidosta hyötyy lapsen lisäksi myös koko perhe. Vanhemmat kokivat hyvänä sen, että ruoka-ajat, päivälepo ja ulkoilut tapahtuvat samaan aikaan. Kolme vanhempaa koki, että päiväkodin säännöllinen päivärytmi vaikuttaa myönteisesti myös heidän kodin päivärytmiin. Yksi vanhempi kertoi, että haluaa pitää oman lapsen päivärytmin kotona mahdollisimman samankaltaisena kuin hoidossa, jotta lapsen olisi helpompi sopeutua hoitoon. Sama vanhempi koki myös, että ilman päivähoitoa heidän perheen rytmi voisi helposti mennä sekaisin. Yksi vanhempi koki kodin päivärytmin olevan hänelle haasteellista toteuttaa ja siksi hän koki tärkeänä päiväkodin antaman päivärytmin lapselleen.

H1: ”Rytmiä siihen päivään(...) koskaan ei kotona tiedä, mitä tehdään milloinkin(...) kyllähän sen pitäisi olla varmaan kotonakin semmosta”

H2: ”Siinä saa vanhempi sellasta tukea, että jos se lapsi kerran sopeutuu siellä hoidossa siihen ryhtiin, niin kyllä se sopeutuu sit kotonaki”

Yksi vanhempi koki, että päiväkodin säännöllinen rytmi ja säännöt ovat vaikuttaneet positiivisesti lapsen käyttäytymiseen kotona. Vanhempi kertoi, että lapsesta on tullut myös kotona reipas, toimielias ja auttavainen. Lapsi on oppinut kiittämään ruuasta, lapsi vie omat ruoka-astiansa pois pöydästä tai lapsi kerää roskia ja legoja omasta huoneestaan. Lisäksi vanhempi koki, että lapsi kuuntelee häntä tarkemmin.

Sekä vanhemmilla että sosiaalityöntekijöillä oli kokemusta myös siitä, että päiväkodin tarjoamat virikkeet edesauttavat lapsen toiminallisuutta. Sosiaalityöntekijät näkevät tämän tärkeänä erityisesti silloin, kun kodin virikkeellisyys ja vuorovaikutus vanhemman kanssa ovat niukkoja. Vanhempien puheissa leikki, askartelut ja erilaiset toimintatuokiot saivat myönteistä palautetta vanhemmilta. Vanhemmat kertoivat, että lapsi pääsee osalliseksi moneen kivaan juttuun hoidossa ollessaan. Kivoja juttuja lapsille ovat erilaiset tutustumisretket esimerkiksi paloasemalle, maatilalle ja metsään.

Vanhempien mielestä päiväkotia pelkää jo fyysisenä ympäristönä tarjoaa lapselle hyvät mahdollisuudet leikkeihin ja peleihin. Yksi vanhempi koki, että kaikki asiat päiväkodissa on suunniteltu lasten ehdoilla ja leikkiminen ja touhuaminen ovat näin helppompaa. Vanhemmilla oli kokemusta myös siitä, että päiväkodissa on paljon erilaisia pelejä ja leikkivälineitä. Yksi vanhempi koki, että lapsi on oppinut leikkimään päiväkodissa ollessaan ja leikkii myös kotona mielellään, mitä ei ole aikaisemmin tehnyt.

H4 ”On saanu ikäisiään kavereita(...) nyt huomaa, että sitä ei kiinnosta enää K 18 pelit, leikkii paremmin”

Erilaiset askartelujutut ja leikit ovat vanhempien mielestä hyviä juttuja sen vuoksi, koska kotona ei paljoa askarrella tai kotona ei ole niin paljoa leikkivälineitä. Yksi vanhempi kertoi, että hakiessaan lasta hoidosta, lapsi on aina iloinen, kun hän kertoo erilaisista leikeistään. Yksi vanhempi toivoi, että päiväkodin toimintatuokioihin olisi hyvä saada muutosta, ettei aina olisi askartelua tai etteivät lapset menisi aina liikuntahallille. Vanhempi toivoi, että päiväkodilta tehtäisiin erilaisia retkiä esimerkiksi luontoon.

Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä sitä, että päivähoito tukee vanhempia myös heidän kasvatustehtävässään. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan vanhemmat saavat päivähoitosta erilaisia vinkkejä ja konsteja lasten hoitoon. Kokemusta oli myös siitä, että vanhemmat ovat saaneet päivähoitosta apua myös omien asioiden hoitoon. Erityislapsen vanhempia tukee se, että lapsi saa tarvitsemansa terapian, esimerkiksi puheterapian tai erityislastentarhanopettajan tuen päivähoitopäivän aikana. Päivähoito on joustanut myös asiakaslasten hoitoajoissa ja näin vanhemmat ovat voineet osallistua esimerkiksi lastensuojelun järjestämiin verkostopalaveriin.

8.3 Yhteistyö päivähoiton ja lastensuojelun kanssa

Haastatteluista kävi ilmi, että perheiden kokemukset yhteistyöstä päivähoiton ja lastensuojelun kanssa ovat hyvin päinvastaiset. Päivähoiton kanssa tapahtuva yhteistyö on vanhempien kokemusten mukaan hyvin toimivaa, monimuotoista ja laaja-alaista. Lastensuojelun kanssa tapahtuva yhteistyö on vanhempien kokemusten mukaan hyvin harvakseltaan tapahtuvaa ja minimaalista. Vanhemmilla ei ollut käsitystä siitä, kuinka päivähoiton ja lastensuojelun välinen yhteistyö toimii.

Vanhempien haastatteluissa tärkeimmäksi yhteistyön muodoksi päivähoiton kanssa nousivat päivittäiset keskustelut henkilökunnan kanssa. Vanhemmat kokivat päivittäisten keskustelujen lasten vienti- ja hakutilanteissa olevan tärkeitä sen vuoksi, koska keskustelujen kautta vanhemmat saavat tietoa lapsen päivähoitopäivästä. Keskusteluissa korostuvat lapsen perushoitoon liittyvät asiat, kuten esimerkiksi syöminen ja nukkuminen. Myös lapsen käyttäytymiseen tai muuhun problematiikkaan liittyviä asioita varmisteltiin päivittäisissä vanhempien ja hoitajien keskusteluhetkissä.

H1: ”Joka kerta kysyn, kuinka lapsi on käyttäytynyt ruokapöydässä(...) kun yleensä pyörii ja hyörii ruokapöydässä(...) onko saanu raivokohtauksia?”

H3: ”Itekin kysytään esimerkiksi, miten lapsi on syönyt hoidossa(...) jos syönyt huonosti, tiedetään antaa paremmin ruokaa kotona”

Kaikki vanhemmat kertoivat myös virallisista neuvotteluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma- keskustelut käydään vanhempien mukaan noin kerran vuodessa tai tarvittaessa. Vasu- keskustelut käydään aina lapsen omahoitajan kanssa. Keskusteluissa päivitetään lapsen vasua ja asetetaan mahdollisia uusia tavoitteita. Kaksi vanhempaa kertoi, että lapsen aloittaessa päivähoidon, palaveriin osallistuivat myös lapsen sosiaalityöntekijä ja puheterapeutti. Verkostopalaverit olivat tutumpia niille vanhemmille, joiden lapsella oli esimerkiksi puheen kehityksen viivästymää tai käyttäytymiseen liittyvää ongelmaa. Vanhemmat kertoivat, että kivoja hetkiä koko perheelle tarjoavat myös päiväkodin kevät- ja joulujuhlat. Vanhemmista on mukavaa nähdä oma lapsi esimerkiksi esiintymässä ja mukavaa on tavata myös toisia vanhempia. Kaksi vanhempaa kertoivat myös päiväkodin vanhempainilloista, jotka ovat kokeneet hyödyllisiksi.

H3: ”Viime vanhempainillassa oli perheneuvolasta työntekijä kertomassa lapsen kasvusta ja kehityksestä ja rajojen laittamisesta, oli hyvä juttu”

Yhdellä vanhemmalla oli kokemusta myös yhteistyön haasteista. Vanhemmalla oli kokemusta siitä, että jos lapsella on ongelmia enemmän, ei vanhempi välttämättä saa tarvitsemaansa tukea peruspalveluista. Vanhempi toivoi, että esimerkiksi neuvola ja päivähoito voisivat tehdä enemmän yhteistyötä keskenään lapsen asioissa. Vanhempi toivoi, että päiväkotitoimi voisi toimia linkkinä verkostomaiselle yhteistyölle, missä perheet voisivat tavata erikoistyöntekijöitä tarvittaessa. Vanhemman mukaan perheet hyötyisivät tästä myös taloudellisesti, sillä välimatkat erikoistyöntekijöiden luokse ovat pitkät.

H2: ”Mä oon kokenu tosi paljon ongelmaksi sen, että ne neuvolasta sanoo mulle, että keskustele päiväkodilla ja päiväkodilla sanovat, että pitäisikö sinun keskustella päivähoidossa”

Kolmen perheen vanhemmat kokivat yhteistyön lastensuojelun kanssa olevan vähäistä tällä hetkellä. Kahden perheen vanhemmat olivat sitä mieltä, että yhteistyötä saisi olla enemmän. Yhden perheen vanhempi oli tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen, koska koki perheen tilanteen olevan normaali. Yksi vanhempi koki, että yhteistyötä päivähoitoon ja erityistyöntekijöiden kanssa on riittävästi. Vanhemmat kertoivat, että lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa yhteistyö lastensuojelun kanssa on ollut tiiviimpää. Vanhemmat arvelivat, että yhteistyö on siksi vähäistä, koska sosiaalityöntekijöillä on paljon muutakin työtä. Samoin perheet kokivat, että heillä on tukimuodon alettua mennyt pa-

remmin ja tämän vuoksi sosiaalityöntekijä ei pidä yhteyksiä. Yhteistyön haasteisiin vanhemmat lisäsivät myös vaihtuvat sosiaalityöntekijät ja hankalat soittoajat.

H2: ”Kuitenki toivois, että vähän useammin, vaikka vain soittas, että mitä kuuluu ja miten toimii hommat”

H3: ”Meillä on vaihtunu uus sosiaalityöntekijä(...) kerran soittanu(...) ei aina muista niin nimiä”

Yhden perheen vanhemmat pohtivat sitä, että toisaalta toivoisivat sosiaalityöntekijän yhteydenottoa ja toisaalta eivät. Vanhemmat kertoivat, että olisi kiva tutustua uuteen sosiaalityöntekijään, mutta samalla he pohtivat sitä, että heidän lapselta voidaan ottaa tukimuoto pois. Vanhemmat kokivat tukimuodon olevan edelleen heille tarpeellinen, vaikka perheen tilanne on parempi kuin lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa. Toinen vanhempi koki, ettei sosiaalityöntekijällä ole ehkä tarpeeksi tietoa heidän perheen nykytilanteesta, koska yhteydenottoja ei juuri ole ollut.

Tärkein yhteistyökumppani sosiaalityöntekijöille on luonnollisesti lapsi ja hänen vanhempansa. Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä sosiaalityöntekijät hyödyntävät moniammatillisia verkostoja. Moniammatillisia verkostoja hyödynnetään varsinkin silloin, kun perheiden ongelmat ovat hyvin moninaisia ja vaikeita ja vanhemmilla on puutteellista kykyä ymmärtää asioita. Tarvittaessa sosiaalityöntekijät voivat kutsua lapsen verkostopalaveriin myös päivähoidosta henkilökuntaa sekä muuta perheen verkostoon kuuluvaa henkilökuntaa. Varsinaiset asiakassuunnitelmapalaverit tehdään yleensä perheen kesken.

Haastattelussa sosiaalityöntekijät ja palveluvastaava nostivat yhdeksi tärkeäksi yhteistyön muodoksi päivähoidon kanssa solmitun kumppanuussopimuksen. Kumppanuussopimus on laadittu yhdessä Saarikan alueen kuntien varhaiskasvatuksen kanssa. Sopimukselle on ollut tarvetta, sillä eri kunnissa on ollut erilaisia tapoja toimia. Sopimuksen mukaan yhteisiä tapaamisia sosiaalityöntekijän, perhetyöntekijän, päivähoidon ja perheen kesken pidetään tarpeen mukaan. Yhteistyövälineenä käytetään päivähoidossa käytössä olevaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Kumppanuussopimus päivitetään kerran vuodessa päivähoidon ja lastensuojelun toimesta. (Tiina Mankonen, henkilökohtainen tiedonanto 6.2.2014.)

Toiveena sosiaalityöntekijöillä ja palveluvastaavalla oli, että yhteistyö päivähoiton kanssa voisi olla molemminpuolista, sitoutunutta ja siinä olisi jatkuvuutta. Yhteistyön haasteena päivähoiton kanssa on ollut muun muassa tiedonkulku. Sosiaalityöntekijöillä oli kokemusta siitä, että päivähoidolla on tarve saada enemmän tietoa asiakkaasta, kuin mitä lapsen hoidon kannalta on tärkeää. Sosiaalityöntekijät ja palveluvastaava kokivat, että heitä sitoo työntekijöinä tarkka vaitiolovelvollisuus ja he eivät voi toimia tiedonlähteenä. Työntekijät kokivat, että olisi hyvä, jos päivähoidolla olisi itse mahdollisuus kysyä perheiltä heidän tarvitsemansa tiedot. Yhteistyön haasteeksi koettiin myös molemminpuoliset asenteet toisia kohtaan. Vanhat koetut pettymykset elävät pitkään molemminpuolisesti ja ne vaikuttavat myös yhteistyöhön sitä heikentävästi.

8.4 Asiakkaana lastensuojelussa

Tutkimuskysymysten avulla vanhemmat pohtivat asiakkuuttaan lastensuojelussa omien tunteiden ja tukitoimien riittävyyden kannalta. Kaikki vanhemmat kokivat, että lastensuojelun asiakkuuden alkuvaihe oli ollut hyvin pelokasta aikaa vanhemmille. Vanhemmat muistelivat, että pelkäsivät tuolloin lapsensa huostaanottoa. Lasten asiakkuudet olivat alkaneet perheen ulkopuolisten henkilöiden tai viranomaisten lastensuojeluilmoituksista. Kenelläkään vanhemmalla ei ollut tarkkaa muistikuvaa siitä, missä vaiheessa asiakkuus oli selkeästi alkanut. Vanhemmat kokivat asiakkuuden alkuvaiheen muistelun vaikeaksi. Yksi syy alkuaikojen muistamattomuuteen oli perheissä silloin tapahtuneet kriisit, esimerkiksi avioero tai vanhemman psyykinen sairastuminen. Kahden lapsen asiakkuus avohuollon tukitoimena päivähoitossa oli alkanut lapsen omista erityistarpeista sekä vanhemman väsyneisyydestä.

H2: ”Kyllä siinä oli silloin se minun jaksaminen(...) mulla oli avioero siinä ja mulla oli psyykinen sairaus siinä pohjalla ja olin sairaalassa”

H1: ”Neljä vuotias lapsi ei puhunu kunnolla(...) alkutavuja vaan(...) puheterapeutti suositteli päivähoitoa, jotta sais mallia puhumiselle(...) ja sitte oli se mun jaksaminen”

Vanhemmat toivat esille, että pelon lisäksi alkuvaiheen asiakkuus aiheutti heissä myös häpeän ja vihan tunteita. Yksi vanhempi kertoi, ettei hänellä ollut asiakkuuden alkuvaiheessa todellista tietoa lastensuojelusta. Vanhemman negatiivinen kuva lastensuojelusta

oli tullut lähinnä median kautta. Vanhempi koki, että asiakkuuden alkuvaiheessa omat epäluulot ja luottamuksen puute lastensuojeluun heikensivät koko perheen mahdollisuutta saada apua. Vanhemmat kokivat myös, että asiakkuuden alkuvaiheessa oli vaikeata ottaa erilaisia tukitoimia vastaan juuri luottamuspulan vuoksi.

H2: ”Tarjottiin päivähoitoa ja tukiperhettä(...) koko ajan oltiin lapsia viemässä pois multa”

Kaikki vanhemmat kertoivat, että luottamus lastensuojeluun on kasvanut pikkuhiljaa. Luottamus on kasvanut sitä mukaan, kun vanhemmat ovat huomanneet, että ensisijainen tarkoitus on auttaa perheitä eri tukitoimien avulla kotiin. Yksi vanhempi toi esille, että alkuvaiheessa sosiaalityöntekijä oli useaan kertaan tuonut esille, että tukitoimien tarkoituksena on, että vanhempi pärjäisi lasten kanssa kotona. Vanhemmat kertoivat, etteivät tällä hetkellä mieti asiakkuutta lastensuojelussa erikoisemmin. Vanhemmat kokivat, että eniten asiakkuudesta ovat hyötäneet lasten lisäksi koko perhe.

H1: ”Kyllähän se alussa kauhistutti, nyt siihen on tottunu(...) saa hetken päivällä levähtää”

H3: ”Alkuun kauhistutti ja hävetti(...) ollut kuitenkin hyväksi perheelle, nyt on asiat hyvin”

Vanhemmat kokivat, että päivähoito auttaa vanhempia jaksamaan paremmin, kun lapset ovat tiettyinä päivinä päivähoitossa. Vanhemmat kokivat saavansa myös muuta apua päivähoitosta, kuten esimerkiksi hyviä vinkkejä ja neuvoja lasten perushoittoon. Päivähoito nähtiin myös hyvänä vertaistukipaikkana vanhemmalle.

H2: ”Siellä tapaa myös muita vanhempia, keiden kanssa voi jutella”

Kahdella vanhemmalla oli kokemusta myös siitä, etteivät ole aina saaneet tukea päivähoitosta lapsen kasvatukseen. Vanhemmat kertoivat, etteivät lapsen pulmat näyttäyty samalla tavalla hoidossa kuin kotona. Toinen vanhempi kertoi, että päivähoitossa ollessaan, lapsi osaa käyttäytyä hyvin ruokapöydässä, kun taasen kotona lapsi häiriköi ja pyörii ruokapöydässä. Toinen vanhempi koki, ettei ole saanut päivähoitosta apua kotona esiintyviin lapsen käytöshäiriöihin, vaikka on niistä useasti kertonut.

Vanhemmat kokivat, että perhettä ovat auttaneet päivähoidon lisäksi myös muut avo-
huollon tukitoimet. Kolmen perheen lapsilla on ollut asiakkuuden aikana myös säännöl-
liset tukiperhekäynnit. Yhden perheen lapset jatkavat edelleen tukiperheessä. Vanhem-
pien haastatteluissa kävi ilmi, että tukiperhe yhdessä päivähoidon kanssa on tukenut
erityisesti yksinhuoltajavanhempien jaksamista. Yksi perhe kertoi heillä olleen käytössä
samanaikaisesti myös muita lastensuojelun tukitoimia kuin päivähoito.

8.5 Lapsen hyvinvointia heikentävät tekijät lastensuojelun asiakkuuksien taustalla

Haastatteluista kävi ilmi, että lapsen hyvinvointiin heikentävästi vaikuttavat tekijät ovat
hyvin moninaiset. Lapsen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä löytyy sekä perheistä itses-
tään että yhteiskunnasta. Sosiaalityöntekijöiden kokemusten mukaan yhteiskunnan
muutokset heijastuvat lapsiperheiden elämään. Palveluiden pirstaloituminen, työttö-
myys ja yhteiskunnan minäkeskeisyys heikentävät lapsen hyvinvointia. Perheet joutuvat
hakemaan apua monelta ”luukulta” ja monet peruspalvelut on keskitetty ja siirretty kas-
vukeskuksiin. Työttömyys lisättynä rahan käytön hallitsemattomuuteen ajaa perheet
taloudellisiin vaikeuksiin. Asiakasperheillä on usein myös niukat luonnolliset verkostot
ja ainoat verkostot saattavat olla vain yhteiskuntaan.

Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan kokemusten mukaan ongelmat ovat hyvin
harvoin lapsesta itsestään johtuvia vaan vanhempien tilanteista johtuvia. Lastensuojelun
tarve saattaa syntyä esimerkiksi vanhemman vakavan sairastumisen, avioeron tai muun
perheen kriisitilanteen vuoksi. Lasten asiakkuuksien taustalla löytyy usein vanhempien
mielenterveys- ja päihdeongelmia ja niistä aiheutuvia puutteita lapsen hoivassa ja huo-
lenpidossa. Vanhemman psyykinen sairastuminen tai runsas päihteidenkäyttö heiken-
tävät arjen todellisuutta. Puutteita saattaa esiintyä lapsen perushoivassa ja esiintyä lap-
sen kaltoinkohtelua. Usein perheiden arkirytmii on myös kadoksissa. Kokemusta on
myös siitä, että vanhemmat saattavat laiminlyödä lasten neuvola- tai hammaslääkäri-
käyntejä.

Perheen sisäiset vuorovaikutusongelmat näyttäytyvät työntekijöille moninaisesti. Vuo-
rovaikutus perheissä saattaa olla niukkaa. Vaikka vanhempi olisi fyysisesti läsnä lapsen

kanssa, leimaa vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta henkisen ja sosiaalisen läsnäolon puute. Tilaa vanhemman ja lapsen väliseltä vuorovaikutukselta vievät vanhemman psyykkinen sairaus ja päihteet. Myös media ja tietokoneet vievät yhä useammin vanhemman aikaa. Epäjohdonmukainen kasvatustapa tai lapsen rajattomuus ovat myös monien asiakkuuksien taustalla. Kokemusta on myös perheissä tapahtuvasta väkivallasta.

Päivähoitoa lastensuojelun avohuollon tukimuotona on tarjottu perheisiin tilanteissa, joissa vanhemmalla on ollut mielenterveys- tai päihdeongelma tai perheen lapsella on ollut erityistarpeita. Tukea päivähoitosta on haettu vanhemman jaksamiseen, arkirytmien selkeyttämiseen ja lapsen kehityksen tueksi. Tukea on tarjottu myös silloin, kun lapsen ja perheen sosiaalinen verkosto on ollut vähäinen.

9 TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa pohdin lapsen hyvinvoinnin toteutumista tutkimustulosten pohjalta. Millainen merkitys vuorovaikutuksella kasvatuskumppanuudessa on lapsen hyvinvoinnille ja kuinka päivähoito edesauttaa lapsen hyvinvointia. Lisäksi pohdin lapsen hyvinvoinnin toteutumista yhteistyön ja lastensuojelun asiakkuuden näkökulmasta käsin.

9.1 Vuorovaikutus kasvatuskumppanuudessa

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vuorovaikutuksella kasvatuskumppanuudessa on merkittävä rooli lapsen ja perheiden hyvinvoinnin kannalta. Vuorovaikutuksen merkitys on erityisen tärkeää silloin, kun asiakkaana on erityistä tukea tarvitseva lapsi ja hänen vanhempansa. Tämän tutkimuksen vanhemmilla oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia vuorovaikutuksesta päiväkodin henkilökunnan kanssa. Ei ole siis ihan sama, kuinka lapsen vanhemmat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Karila & Nummenmaa (2011, 7) korostavat, että kasvatus on perusolemukseltaan vuorovaikutustyötä, kohtaamisia erilaisissa vuorovaikutussuhteissa. Näissä kohtaamisissa keskustelut ovat keskeinen tapa toteuttaa kasvatuskumppanuutta.

Tutkimuksesta käy ilmi, että vuorovaikusta edistää tuttu ja turvallinen henkilökunta sekä päiväkodin kodinomainen ilmapiiri. Kun päiväkodin ilmapiiri on avoin ja salliva, on vanhempien helpompaa keskustella lapsen ja perheen asioista. Vanhemmille on tärkeää se, että lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutus on toimivaa ja että lapsi viihtyy hoidossa. Tärkeää on siis se, kuinka vanhemmat näkevät itse lastaan kohdeltavan ja kuinka lapsi itse kokee hoidon. Vuorovaikutus ei ole yksittäinen teko vaan jatkuvasti syvenevää vuoropuhelua vanhemman kanssa. Tämän vuoksi on tärkeää, että päiväkodin henkilökunta ymmärtää jokaisen vanhemman ja lapsen kohtaamisen ainutkertaiseksi ja merkitykselliseksi, jolla luodaan luottamusta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45.)

Tutkimuksen mukaan päivähoitoa lastensuojelun avohuollon tukimuotona tarjotaan perheiden hyvin moninaiisiin ongelmiin. Eniten asiakkuuksia syntyy vanhempien mielen-

terveys- ja päihdeongelmista ja niiden seurannaisvaikutuksista. Käytännössä tämä näkyy lapsen perustarpeiden laiminlyöntinä ja arjen kaotisuutena. Vuorovaikutuksen merkitys korostuu näiden perheiden lapsilla. Lapsi saattaa kokea turvattomuuden tunnetta, lapsen ja vanhemman vuorovaikutus saattaa olla niukkaa ja lapselle on saattanut kehittyä kiintymissuhteen häiriöitä. Tällöin päivähoito voi tarjota lapselle merkityksellisiä ihmissuhteita, jotka parhaimmillaan toimivat lapselle korvaavina vuorovaikutus- ja kiintymissuhteina. Tutkimuksilla on osoitettu, että lapsi laajentaa kiintymissuhdeverkostoaan siten, että myös kodin ulkopuolisista ihmisistä voi tulla merkityksellisiä ja turvallisia aikuisia. (Räihä 2004, 133.)

Kasvatuskumppanuus vuorovaikutuksessa ei ole pelkkää onnistumista eikä kaikissa tilanteissa ole mahdollisuutta luoda tarpeeksi avointa ja luotettavaa ilmapiiriä (Karila 2006, 102). Tutkimuksessa tuli esille, että jo yksittäisen hoitajan negatiivisella asenteella ja suhtautumisella lapseen ja perheeseen on vaikutusta. Vanhemmat eivät hakeudu vuorovaikutukseen sellaisen hoitajan kanssa, jonka suhtautuminen perheeseen ei ole myönteistä. Toimivan ja hyvän vuorovaikutussuhteen ylläpidon kannalta tärkeää on se, että päiväkodin työntekijät kykenevät avoimeen, rehelliseen ja kunnioittavaan vuoropuheluun vanhemman kanssa. Vanhemmalle tulee jäädä tunne, että häntä kunnioitetaan ja arvostetaan. Työntekijällä on aina isoin vastuu vuorovaikutuksen sujuvuudesta, vaikka vuorovaikutus nähdään vastavuoroisena. Kaskela & Kekkonen (2006, 21) korostavat, että jos vuorovaikutukseen vanhemman kanssa on onnistuttu saamaan luottamuksellinen ilmapiiri, niin vaikeimmistakin asioista on helpompi puhua. Luottamuksellisen ilmapiirin luominen on erityisen tärkeää niille perheille, jotka tarvitsevat tukea vanhemmuuteen.

9.2 Hyvinvointia päivähoidosta

Tutkimuksessa ilmeni, että parhaimmillaan päivähoito lastensuojelun avohuollon tukimuotona edistää lapsen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Päivähoidon antama tuki on pitkäjänteistä tukea, joka auttaa perheitä ajan kanssa. Päivähoitoa avohuollon tukimuotona joudutaan usein jatkamaan ja lapsen asiakkuus päivähoitossa saattaa kestää useita vuosia. Kalliala (2013, 12) korostaa, että päivähoito pystyy tasoittamaan lapsen sosio-

ekonomisia eroja ja tukemaan niiden lasten kehitystä ja oppimista, joiden lähtökohdat eivät ole yhtä hyvät kuin toisten. Vaikeissa elämäntilanteissa elävien lasten tukeminen päivähoitossa on päiväkodin normaalia toimintaa. Parhaan tuen lapselle takaa päivähoiton perustehtävän mahdollisimman laadukas toteuttaminen. (Lyyra 2004, 109.)

Tutkimuksen perusteella lapsen hyvinvointia edistäviä tekijöitä päivähoitossa ovat lapsen kaverisuhteet, säännöllinen päivärytmi, leikkiminen, erilaiset pedagogiset toimintatuokit ja ryhmässä toimiminen. Tutkimukseen osallistuvilla vanhemmilla on tärkeää, että lapset ovat saaneet uusia ystävyyssuhteita päivähoiton kautta. Lasten ystävyyssuhteisiin liitettiin myös toisten lasten huomioon ottaminen, vuorovaikutustaitojen opettelu ja ryhmässä toimiminen. Kaverisuhteiden merkitys nähtiin erityisen tärkeänä silloin, kun vanhemmalla oli vuorovaikutuksessa ongelmia lapsen kanssa, lapsella oli kielellisen kehityksen viivästymää tai lapsella oli käyttäytymiseen liittyvää ongelmaa. Tutkimuksilla on osoitettu, että vuorovaikutussuhteet toisten lasten kanssa edistävät lapsen omaa vuorovaikutuksen kehitystä (Räihä 2004, 133).

Päivähoiton tarjoama säännöllinen päivärytmi edesauttaa sekä lasten että vanhempien hyvinvointia. Lapselle on merkityksellistä se, että hän voi päivähoitossa vähän kerrallaan harjoitella muiden lasten ja hoitajien kanssa syömistä, nukkumaan menoa ja ulkoilua tiettyinä aikoina. Lapsi alkaa ennakoita tilanteita mielessään, mikä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja vähentää kaoottisia kokemuksia. (Räihä 2004, 133.) Tutkimuksen osallistuneet vanhemmat kokivat, että ovat hyöttyneet päivähoiton säännöllisestä rytmistä myös itse. Vanhemmat tiedostavat säännöllisen päivärytmin tärkeyden lapsen hyvinvoinnille, vaikka sen toteuttamisessa kotona on haasteita. Lapsen tarpeiden ajattelemisen ovat saaneet osan vanhemmista noudattamaan mahdollisimman samaa päivärytmiä myös kotona. Vanhemmat ovat saaneet luottamusta siitä, että kun lapsi sopeutuu hoidossa tiettyyn rytmiin, niin lapsi sopeutuu siihen myös kotona. Yhteisen rytmin löytäminen kotona lisää entisestään lapsen turvallisuuden tunnetta sekä edistää ajan kanssa vanhempien kykyä arvioida lapsen tarpeita sensitiivisemmin (Räihä 2004, 134).

Päivähoito ei ole pelkästään lapsen hoitoa ja kasvatusta vaan se on lapselle myös kulttuurinen kokemus. Tämän tutkimuksen vanhemmat iloitsevat siitä, että päivähoiton myötä lapsen elämään on tullut enemmän ikätasoista toimintaa. Leikkiminen, ulkoilu ja

ohjattu pedagoginen toiminta rikastuttavat lapsen elämää ja antavat lapselle mukavia kokemuksia. Näitä kokemuksia on mukava jakaa sekä hoitajien että vanhempien kanssa. Kaskelan & Kekkosen (2006, 24) mukaan lapsi tarvitsee omien kokemusten ja tunteiden jakamiseen aikuisten vuoropuhelua päivittäin. Päiväkodin tarjoamasta virikkeellisyydestä iloitsevat erityisesti ne vanhemmat, jotka kokevat epävarmuutta omassa vanhemmuudessaan. Samoin virikkeellisyyttä arvostavat ne vanhemmat, jotka eivät itse jaksakaan oman haastavan elämäntilanteensa vuoksi toimia lapsen kanssa riittävästi.

Kaikilla tutkimuksiin osallistuvilla äideillä on pääasiallinen hoitovastuu lapsista sekä arjen pyörittämisestä. Kahdessa perheessä isät ovat töissä pitkiä päiviä ja kahden perheen äidit ovat yksinhuoltajia. Kun vanhemman voimavarat ovat vähäiset ja vastuu lapsen hoidosta ja kodin askareista ovat yhden vanhemman varassa, tuo lapsen päivähoito konkreettista helpotusta vanhemman jaksamiseen. Vanhempi saa hetkeksi etäisyyttä lapseen ja saa itselleen tarvitsemansa levähdystauon. Vanhempia helpottaa myös se, että lapsi saa tarvittaessa esimerkiksi tarvitsemansa puheterapian päivähoitopäivän aikana. Tämä antaa perheille enemmän yhteistä aikaa.

Tutkimuksessa tuli esille, että vanhemmilla on usein rinnakkain myös muita lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Usein perheiden pulmat ovat niin moninaiset, ettei päivähoito yksistään pysty niitä poistamaan. Tutkimukseen osallistuneilla perheillä osalla on käytössään tukiperhepalveluita. Myös muita avohuollon tukipalveluita on käytetty perheiden tukena. Yksinhuoltajaperheen vanhemmat kokevat, että päivähoito yhdistettynä muihin avohuollon tukitoimiin auttaa perhettä kokonaisvaltaisesti. Kasvatusvastuun jakaminen sekä päivähoitoon että tukiperheen kanssa vahvistavat itse vanhemmuutta sekä vanhemman jaksamista arjessa.

Viimeisten vuosien aikana varhaiskasvatuksen haasteena ovat olleet liian isot ryhmäkoot, työntekijöiden vaihtuminen, lukuisat eri palaverit ja pedagogisen toiminnan ohentuminen. Ryhmäkokojen kasvaessa aikuisilla ei ole aikaa oppia tuntemaan lapsia yksilönä. (Kalliala 2013, 9.) Tutkimuksen tuloksen mukaan päiväkodin liian isot ryhmäkoot, vaihtuvat työntekijät, työntekijöiden lukuisat palaverit ja pedagogisen toiminnan ohentuminen eivät tulleet näkyväksi perheiden kokemuksissa. Vanhempien kokemusmaailma päivähoitosta on hyvin lapsisidonnainen. Vanhemmat mieltävät päiväkodin toiminn-

nan sen mukaan, kuinka lapsen toiminta näyttäytyy vanhemmalle ja kuinka lapsi ja vanhempi tulevat kohdatuksi. Tämän tutkimuksen vanhemmat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä päiväkodin pedagogiseen toimintaan, henkilökuntaan ja päiväkodin tarjoamaan fyysiseen ympäristöön.

9.3 Yhteistyön monet kasvot

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ovat tyytyväisiä päiväkodin kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yksittäisiä kokemuksia on myös siitä, ettei yhteistyö aina ole helppoa. Yhteistyö päiväkodin kanssa koostuu hetkittäisistä kohtaamisista henkilöstön kanssa, virallisista neuvotteluista, vanhempainilloista sekä erilaisista perheille järjestetyistä tilaisuuksista. Vanhemmat osallistuvat mielellään esimerkiksi päiväkodin joulu- ja kevätjuhliin. Näistä tapahtumista vanhemmille on jäänyt kivoja muistoja. Hyviä kokemuksia vanhemmille ovat antaneet myös päiväkodin vanhempainillat, joista vanhemmat ovat saaneet vinkkejä lasten kasvattamiseen. Päivähoito ei ole pelkästään lasten hoitoa ja kasvatusta. Yhtenä tavoitteena kasvatuskumppanuudessa on edistää myös vanhempien keskinäistä yhteistyön muotoja ja tapoja. (Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet 2005, 31.)

Vanhempien ja henkilökunnan päivittäiset kohtaamiset ovat merkityksellisiä vanhemmille. Päivittäiset kohtaamiset lapsen tuonti- ja hakutilanteissa ovat tärkeitä kasvatuskeskusteluja, vaikka ne olisivat vain hetkittäisiä kohtaamisia vanhempien ja henkilöstön kesken. Päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut vanhempien kanssa ovat osa vanhemmuuden tukea (Lyyra 2004, 108). Tutkimukseen osallistuvat vanhemmat kertoivat myös lapsen vasu-keskusteluista sekä verkostopalavereista lastensuojelun kanssa. Vanhempien puheissa vasu-keskustelut eivät saaneet tässä tutkimuksessa niin tärkeää merkitystä, kuin mitä päivittäiset keskustelut henkilökunnan kanssa saivat. Vasu-keskustelut lapsen omahoitajan kanssa nähtiin kuitenkin tärkeänä. Tutkimuksen vanhemmilla oli kokemusta lastensuojelun ja päiväkodin yhteisistä neuvotteluista, joskin ne vanhempien mielestä ovat toteutuneet harvakseltaan.

Tutkimuksessa ilmeni, että usein lapsen asiakkuus lastensuojelussa alkaa siinä vaiheessa, kun ongelmat perheissä ovat hyvin moninaiset. Asiakkuuden alkuvaihe pitää sisällään perheen ja lasten tilanteen kartoittamista ja tukitoimien järjestelemistä. Käytännössä tämä tarkoittaa useita tapaamisia perheen ja sosiaalityöntekijän kesken. Tämän tutkimuksen vanhemmilla oli kokemusta siitä, että yhteistyö lastensuojelun kanssa on tiiviimpää asiakkuuden alkuvaiheessa. Kun perheen tilanne on kartoitettu ja tukitoimet perheelle saatu järjestettyä, häviää yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa lähes kokonaan. Kaksi tutkimukseen osallistunutta perhettä toivoo, että sosiaalityöntekijät pitäisivät edelleen yhteyttä perheeseen, tukitoimista huolimatta.

Yhteistyön vähyys lastensuojelun kanssa aiheuttaa perheissä epävarmuutta. Perheiden näkemyksen mukaan sosiaalityöntekijät eivät välttämättä enää tiedä, mitä perheille kuuluu. Syitä yhteistyön vähyteen perheet selittävät sosiaalityöntekijöiden kiireellä ja työntekijöiden vaihtuvuudella. Tutkimukseen osallistuneilla perheillä on lapsen asiakkuuden aikana ollut useita eri sosiaalityöntekijöitä, joita vanhemmat eivät ole oppineet tuntemaan. Osaa sosiaalityöntekijöistä he eivät ole edes tavanneet. Vanhemmat pohtivat myös sitä, että yksi syy yhteistyön vähyteen saattaa olla, että perheiden tilanteet ovat asiakkuuden edetessä normalisoituneet. Haasteelliseksi yhteistyön sosiaalityöntekijöiden kanssa tekevät myös hankalat soittoajat. Tämän myötä vanhemmat kokevat, että sosiaalityöntekijöitä on tarvittaessa huono tavoittaa.

Päivähoidon ja lastensuojelun välinen yhteistyö ei tämän tutkimuksen mukaan näyttäyty vanhemmille. Isokäännän & Kanasen (2013) opinnäytetyön tutkimustuloksista käy ilmi, että päivähoidon ja lastensuojelun välistä yhteistyöstä tulisi kehittää ja tuoda näkyvämmäksi vanhemmille. Tutkijoiden mielestä päivähoidon ja lastensuojelun yhteinen tehtävä on huolehtia sujuvasta yhteistyöstä keskenään ja huomioida vanhempi tässä. On tärkeä, että vanhempi tulee kuulluksi tässä yhteistyössä ja on mukana sopimassa yhteisistä toimintatavoista. Näin myös päiväkodin henkilökunta saa tietoonsa tärkeitä asioita, jotka tulee huomioida lapsen kasvatuksessa ja vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Yhteistyön vähyys lastensuojelun kanssa heikentää asiakkaiden asemaa lastensuojelussa. Vaarana on, ettei sosiaalityöntekijälle muodostu kokonaiskuvaa perheen todellisesta

tilanteesta ja tukimuodon tarpeellisuudesta. Tutkimukseen osallistunut perhe kertoi, ettei lapsen päivähoidon tukimuodon tarpeellisuutta ole arvioitu pitkään aikaan. Vanhemmilla on pelkoa siitä, että tukimuoto saatetaan lakkauttaa yhtäkkiä esimerkiksi uuden sosiaalityöntekijän toimesta. Lastensuojelulaki (417/2007) määrittää, että sosiaalityöntekijän on tarkistettava lapsen asiakassuunnitelma tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Arviointia tulee tehdä yhdessä asiakkaiden kanssa. Huomioitavaa on, että arviointia ei pidä tehdä ainoastaan silloin, kun lapsen tilanne huononee. Rovaniemellä tehdyssä lastensuojelun kehittämishankkeessa vuosina 2004–2005 selvisi, että suoria sosiaalityöntekijän ja perheen kohtaamisia oli keskimäärin 1,5 vuodessa. Tutkijat pitävät tätä vähäisenä määränä, koska kyseisessä hankkeessa asiakkuudet olivat pääsääntöisesti pitkiä. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 234.)

Tutkimuksessa ilmeni, että sosiaalityöntekijät hyödyntävät asiakastyössään perheen eri viranomaisverkostoja. Koska eri sektoreihin kuuluvat tahot työskentelevät samojen perheiden kanssa, tarvitaan heidän välillään rajoja ylittävää yhteistyötä (Määttä & Rantala 2010, 151). Saarikan alueen varhaiskasvatuspalvelut ja neuvolapalvelut sijaitsevat viidessä eri kunnassa, joten yhteistyö näiden toimijoiden kanssa on ollut tästäkin syystä haasteellista toteuttaa. Näin siksi, koska eri kunnissa on eri päivähoidon toimintakäytännöt. Yhteistyökäytäntöjen helpottamiseksi Saarikan lastensuojelu on tehnyt kumppanuussopimuksia varhaiskasvatuksen, neuvolan ja terapiapalveluiden kanssa. Kumppanuussopimuksissa määritellään eri yhteistyön muodot, annetaan tietoa lastensuojelun toimintakäytännöistä ja palveluista sekä ohjataan henkilöstöä huomioimaan lapsen tarpeita lastensuojelun näkökulmasta. Sopimuksia päivitetään vuosittain lastensuojelun ja näiden toimijoiden kesken. Lastensuojeluasioissa yhteistyön tekeminen on erityisen tärkeää, koska näin voidaan yhteisesti keskustella ja tehdä työnjakoa, jotta lapsen etu toteutuisi parhaalla tavalla (Määttä & Rantala 2010, 161).

Yhteistyö päivähoidon kanssa toimii, mutta ei parhaalla mahdollisella tavalla. Päivähoidon tarpeena on usein saada kokonaisvaltaista tietoa lapsen ja perheiden elämäntilanteista. Tämä koetaan ongelmalliseksi, koska lastensuojelu ei voi toimia tiedonlähteenä. Työntekijöiden toivomuksena on, että päivähoito voisi solmia perheiden kanssa luottamuksellisia suhteita ja kysyä perheen asioista suoraan perheiltä itseltään. Myös vanhat pettymykset ja kokemukset yhteistyön epäonnistumisesta päivähoidon ja lastensuojelun

välillä elävät pitkään ja vaikuttavat nykyiseen yhteistyön tekemiseen. Kumppanuussopimus osaltaan edesauttaa molemminpuolista yhteistyön tekemistä. Päivähoidon ja lastensuojelun työntekijät kohtaavat vuosittain ja oppivat tuntemaan toisiaan työntekijöinä. Samalla opitaan tuntemaan toisen työkenttää. Sosiaalityöntekijät ja palveluvastaava toivovat päivähoidon kanssa tehtävään yhteistyöhön molemminpuolista sitoutuneisuutta ja jatkuvuutta.

9.4 Asiakkuuden valot ja varjot

Tutkimuksessa ilmeni, että lastensuojelun asiakkuuden alkuvaihe nousi vanhempien puheissa merkitykselliseen asemaan. Asiakkuuden alkuvaihe näyttäytyy vanhemmille pelonsekaisena aikana, jota on vaikea muistaa. Pelko lapsen huostaanotosta, epätietoisuus tulevasta, häpeän ja vihan tunteet lastensuojelua kohtaan valtaavat vanhemman mielen. Kaikkea tätä ruokkii media, joka kertoo lastensuojelusta usein negatiivisesti. Epätietoisuutta lisää myös se, etteivät vanhemmat useinkaan tiedä, kuinka lastensuojelu toimii. Epäluulot ja luottamuksen puute asiakkuuden alkuvaiheessa heikentävät lapsen mahdollisuutta saada apua. Vanhempien on vaikeaa ottaa tukitoimia vastaan juuri luottamuspulan vuoksi. Tukitoimien alkamisesta muistuttavat postista tulevat lukuisat sosiaalityöntekijöiden lähettämät viralliset päätökset.

Sosiaalityöntekijän työ alkaa tavallisesti siis haasteellisessa ympäristössä. Ympäristöstä tulevan haasteen lisäksi ongelmana on aika. Lastensuojelutarpeen selvitys on tehtävä viimeistään kolmen kuukauden sisällä. Tässä ajassa olisi myös luotava luottamuksellinen suhde perheisiin. (Ojaniemi & Rantajärvi 2010, 233.) Tutkimuksessa ilmeni, että vanhempien luottamuksen saaminen sekä sosiaalityöntekijän roolin hahmottaminen vie vanhemmalta aikaa. Tutkimukseen osallistunut vanhempi kertoi, että heidän perheen asiat lähtivät eteenpäin, kun hän ymmärsi sosiaalityöntekijän roolin perheen auttajana ja tukijana. Perheiden luottamus lastensuojeluun kasvaa sitä myöten, kun vanhemmat ymmärtävät, että kotiin tarjottava apu on ensisijaista. Myös konkreettisen avun saaminen saa vanhemmat ymmärtämään tukitoimien merkityksen.

Tämän tutkimuksen vanhemmat ovat päässeet alkuvaikeuksien jälkeen eteenpäin elämässään pääsääntöisesti avohuollon tukitoimien avulla. Ainoastaan yksi perhe kertoi, että heidän tukenaan on ollut myös läheisiä. Perheiden tilanteet ovat normalisoituneet ja vanhemmilla on tullut luottamusta lastensuojelun antamaan tukeen. Vanhemmat ajattelevat tällä hetkellä lastensuojelusta positiivisesti. Alkuvaiheen pelot ja häpeä ovat kääntyneet todelliseksi tueksi perheille.

Sosiaalityöntekijöillä on luottamusta siihen, että päivähoidon tuella edesautetaan lasten ja perheiden hyvinvointia. Luottamusta päivähoitoon herättää se, että lapsen erityistarpeet huomioidaan ja asetettujen tavoitteiden kanssa työskennellään päivähoidossa. Lisäksi päivähoidossa tunnistetaan lapsen samoja tarpeita kuin lastensuojelussa. Lastensuojelun työ on muuttunut vuosikymmenien aikana nopeasti. Uuden lastensuojelulain myötä työssä on korostunut lapsen yksilöllisyys ja työtä tehdään enemmän lapsen edun nimessä. Entinen lastensuojelulaki oli perhekeskeisempi. Sosiaalityöntekijöillä voi olla myös identiteettikriisiä uuden lain muutoksen myötä.

Itse asiakkuus on monivaiheinen ja pitkäjänteinen prosessi eikä se etene aina suoraviivaisesti ylöspäin. Asiakkuudessa oleminen on joskus myös haastavaa ja turhauttavaa. Vanhemmat kokevat, etteivät tule aina autetuksi, vaikka pyytävät neuvoa ja ohjeistusta. Tutkimuksen esimerkki osoitti, että vanhempia saatetaan ohjata päivähoidosta ottamaan yhteyttä neuvolaan ja neuvolasta ohjataan keskustelemaan päivähoidon kanssa. Ongelmana on se, etteivät lapsen ja vanhemman pulmat aina näyttäydy palveluissa. Kuinka tukea vanhempaa silloin, kun lapsen arki hoidossa sujuu, mutta vanhemman viesti on toisenlainen kotoa? Tutkimukseen osallistunut vanhempi toivoi, että päiväkotit voisivat olla tulevaisuudessa enempi perhekeskeisempi paikka, joka auttaisi kaikkia vanhempia kokonaisvaltaisemmin vanhemmuuden haasteissa.

Tuija Oittinen (2012) on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan vanhempien kokemuksia päivähoidosta avohuollon tukitoimena. Oittisen (2012) mukaan päivähoitoa lastensuojelun avohuollon tukitoimena tulisi kehittää ohjaamalla riittävästi työntekijäresurssia päivähoitoon. Näin päivähoidossa pystyttäisiin toimimaan paremmin perhekeskeisesti. Perhekeskeisen näkökulman tuominen päivähoitoon edellyttää kuitenkin uuden toimintakulttuurin luomista päivähoitoon. Päivähoidon henkilöstö tarvitsee koulutusta ja työn-

ohjausta varhaisen puuttumisen toimintamallien kehittämiseen. Perheiden moninaisuuden vuoksi tarvitaan erilaisia työotteita ja enemmän tukipalveluita. Vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön tarvitaan tulevaisuudessa myös uudenlaista viranomaisyhteistyötä. Päivähoidon perhetyöntekijöiden asiantuntemus tulee kasvamaan ja heidän konsultaatioitaan päivähoidossa varmasti tarvitaan. Voidaan pohtia, siirtyykö päivähoidon varhaiskasvatustehtävä tulevaisuudessa sosiaalityön suuntaan vai profiloituvatko päiväkodit tavallisiksi lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta vastaaviksi päiväkodeiksi. (Huhtanen 2004, 205.)

10 POHDINTA

10.1 Tutkimuksen eettisyys

Eettisiä valintoja tehdään muun muassa siinä, miten työn aihe valitaan, miten tietoa hankitaan, miten prosessista ja tuloksista puhutaan tai miten tuloksia sovelletaan. Käytännön työssä eettisyys merkitsee sitä tapaa, jolla tutkija suhtautuu työhönsä, ongelmiin ja niihin henkilöihin, joiden kanssa ja joiden elämäntilanteesta tutkimusta tehdään. Tutkimustyöltä edellytetään myös läpinäkyvyyttä ja rehellisyyttä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.)

Tutkimuksen ideavaiheessa minulla oli jo ymmärrys tulevan tutkimuksen arkaluonteisuudesta. Ennen ideapaperin työstämistä, keskustelin aiheen arkaluonteisuudesta lastensuojelun palveluvastaavan kanssa. Vasta tämän jälkeen lähdin työstämään varsinaista ideapaperia. Tutkimusluvan ja opinnäyteyhteistyön sopimuksen jälkeen kävin kertomassa tutkimuksestani ja prosessin etenemisestä sosiaalityöntekijöille ja palveluvastavalle. Lähestyin perheitä myös saatekirjeellä, jossa kerroin tarkemmin tutkimuksestani, tutkimuksen vapaaehtoisuudesta sekä tutkimuksen luotettavuudesta. Halusin jo tutkimuksen alkuvaiheessa luoda eettisen pohjan koko tutkimusprosessille sekä tutkimukseen osallistuville.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan eettisten ratkaisujen tavoitteena on ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuuden korostaminen (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11). Tämä on käytännössä tarkoittanut vuoropuhelua kaikkien tutkimukseen osallistuneiden ja osallisena olleiden kanssa. Haastateltavat saivat itse päättää haastatteluajankohdan ja nauhoitetaanko haastattelut vai ei. Haastatteluhetkellä olen erikseen kertonut haastateltaville, ettei kaikkiin kysymyksiin tarvitse vastata, jos kysymys tuntuu hankalalta. Näillä valinnoilla olen pyrkinyt kunnioittamaan haastateltavia sekä kohtelevaan heitä tasa-arvoisesti.

Tutkijan etiikka näkyy myös sopimusten noudattamisessa, esimerkiksi aikatauluissa ja tutkimuksen sovitussa sisällöissä. Eettisyys tulee näkyviin myös aineiston kokoamisessa, työstämisessä, menetelmien ja lähteiden käytössä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu

2010, 12.) Tutkimuksen tulokset olen esitellyt totuudenmukaisesti ja asiallisesti. Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt olemaan objektiivinen ja tarkastelemaan tutkimustuloksia neutraalisti. Olen parhaani mukaan pitänyt kiinni myös sovituista aikatauluista haastateltavien kanssa. Lähdemateriaalia olen etsinyt seuraamalla mediaa, tutustumalla alan kirjallisuuteen sekä aikaisempiin tutkimuksiin. Lähteet olen merkinnyt totuudenmukaisesti ja selkeästi niin, että lukija saa ymmärryksen tiedon alkuperästä.

Suomen perustuslaki (1999/731) takaa jokaiselle suomen kansalaiselle yksityisyyden suojan. Yksityisyyden suoja on myös tutkimuseettisesti tärkeä periaate. Tutkimukseen osallistuneita perheitä oli neljä, joten minulle on tutkijana ollut äärimmäisen tärkeää se, etteivät perheet ole tunnistettavissa. Perheet olen esitellyt pelkästään perhemuotojen ja hoidossa olevien lasten lukumäärinä. Myöskään päiväkodit eivät ole tunnistettavissa. Tutkimuksesta saadun aineiston olen säilyttänyt huolellisesti sekä poistanut aineistosta tunnistetiedot. Raportin kirjoittamisen jälkeen hävitin alkuperäisen aineiston silppurilla. Sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan henkilötiedot ovat sen sijaan julkisia.

10.2 Mahdolliset jatkotutkimukset

Tutkimustulokset kertovat perheiden ja lasten tämän hetkisen tilanteen. Tutkimustulokset peilaavat myös tämän hetkisiä julkishallinnollisia palveluita sekä perheitä ympäröivän yhteiskunnan tilanteen. Tutkimusta tehdessäni minulle heräsi ajatus, että tutkijana olisi mielenkiintoista päästä seuraamaan näiden viiden lapsen elämää myös tulevina vuosina. Eri tutkimukset ovat osoittaneet, että pahoinvointi siirtyy sukupolvelta toiselle. Mielenkiintoista olisi tutkia sitä, kuinka jo varhaislapsuudessa saatu avoimuusallinen tuki päivähoidosta vaikuttaa näiden lasten myöhempään selviytymiseen koulussa. Tässä tutkimuksessa vanhemmat kertoivat lapsensa kuulumisia. Tulevassa tutkimuksessa lapset pääsisivät itse kertomaan hyvinvointia edistävästä tekijöistä sekä hyvinvointia uhkaavista tekijöistä elämässään. Näin voitaisiin seurata, kuinka lasten tilanne on muuttunut varhaislapsuudesta kouluvuosiin ja onko tutkimusodolla ollut vaikutusta mahdollisen syrjäytymisen ehkäisyyn.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että alkuvaiheen asiakkuus lastensuojelussa näyttyy perheille usein kaoottisena ja perheet kärsivät luottamuspulasta. Luottamuspula vastavasti heikentää lapsen mahdollisuutta saada apua. Yhden laajan tutkimuksen voisi tehdä siitä, kuinka asiakkaat kokevat alkuvaiheen asiakkuuden lastensuojelussa. Tutkimuksessa voisi selvittää sitä, mitkä seikat vaikeuttavat luottamuksen syntyä ja mitkä vastaavasti edesauttavat luottamuksen syntyä. Tutkimuksen tuloksilla asiakkaiden ääni tulisi kuulla sekä saatujen tulosten myötä lastensuojelun alkuvaiheen työskentelyä voitaisiin kehittää.

Sosionomin opintopolku lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijaksi antavat sosionomeille sosiaalipedagogista, yhteiskunnallista ja yhteisöosaamista (Talentia i.a.). Sosionomin koulutus antaa siis hyvän pohjan kohdata erilaisista elämäntilanteista tulevia perheitä ja heidän lapsia varhaiskasvatuksessa. Erityisosaamista löytyy myös lastensuojeluasiakkaiden kohtaamiseen päivähoitossa. Koska sosionomi on uusi ammattiryhmä varhaiskasvatuksessa, olisi mielenkiintoista tutkia, millainen rooli sosionomeille tulevaisuudessa muodostuu päiväkodeissa. Profiloituvatko sosionomit varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun ammattilaisiksi päiväkodeissa vai onko tämä erityisala kaikkien ammattiryhmien rooli? Tutkimusta voisi tehdä myös siitä, kuinka sosionomit ovat ottaneet paikkansa varhaiskasvatuksessa. Millaisia haasteita he kokevat työssään sosionomina ja mitä vahvuuksia sosionomeilla on varhaiskasvatuksessa.

10.3 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi on ollut minulle henkisesti rikastuttava kokemus. Prosessi ideavaiheesta työn esittelemiseen on kestänyt 1,5 vuotta. Prosessi on edennyt välillä hyvää vauhtia eteenpäin ja sitten yhtäkkiä on tullut pysähdyksiä ja kysymysmerkkejä. Kaiken työn olen tehnyt itse ja sen on välillä tuntunut raskaalta. Hienoja hetkiä ovat tarjonneet itse haastatteluhetket. Olen otettu siitä, että olen päässyt kurkistamaan perheiden arkeen ja kuulemaan heidän kokemuksiaan päivähoitosta ja asiakkaana olemisesta. Pohjaa perheiden haastatteluille antoi sosiaalityöntekijöiden ja palveluvastaavan haastattelu, jonka tein ennen perheiden haastatteluja. Tutkijana oli mielenkiintoista ja opettavaista kuunnella työntekijöiden pohdintaa ja keskustelua kyseisestä

aiheesta. Hienojen hetkien lisäksi olen kokenut myös pettymyksiä. Suurin näistä oli ryhmähaastattelun nauhoituksen epäonnistuminen.

Tutkijana minulla on ymmärrys siitä, että tämä tutkimus on hyvin pienimuotoinen kvalitatiivinen tutkimus. Tästä huolimatta minulle on tunne siitä, ettei tutkimukseni ole suinkaan vähäpätöinen aiheensa puolesta. Tutkimusprosessin myötä olen ymmärtänyt entistään, että varhaiskasvatus ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ovat ääripäiden palveluita. Laadukkaasti tuotettuna ja yhteistyössä ne edesauttavat lasten ja perheiden hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Ne ovat myös palveluita, joiden tulisi pystyä vastaamaan yhä moninaisempiin perheiden tarpeisiin. Tutkimustulosteni mukaan näiden kahden kumppanin välinen toimijuus ei ole aina yksinkertaista, vaan se saattaa pitää sisällään erilaisia jännitteitä ja ennakkoluuloja. Jännitteiden ja ennakkoluulojen poistamiseksi tarvitaan kummaltakin osapuolelta avarakatseisuutta ja luottamusta toisen työn tekemiseen.

Millaisista palasista koostuu oma ammatillinen kasvuni tämän prosessin aikana? Näkeekö lukija ammatillisen kasvuni itse tutkimusraportissa vai onko se ollut omaa sisäistä kasvua, jonka vain itse tunnistan? Koen, että ammatillinen kasvuni tämän tutkimusprosessin aikana on koostunut useista eri paloista. Se ei ole rajoittunut pelkästään tutkimustyön eri vaiheisiin ja siitä kertyneeseen kokemukseen. Se on pitänyt sisällään myös henkilökohtaisia eettisiä valintoja, henkistä kasvua ja erilaisia tunteita. Siitä ei myöskään voi piirtää paperille suoraa nousujohteista viivaa, vaan se on pitänyt sisällään viivoja ylös ja alas ja ehkä ympyröitäkin. Asiantuntijat kutsuisivat tällaista kehitystä moniulotteiseksi, horisontaaliseksi kehitykseksi.

Oma ammatillinen kasvuni on näkynyt minulle itselle lisääntyneenä itseluottamuksena ja eräänlaisena sisäisenä voimaantumisena (empowerment). Ennen tutkimuksen aloittamista pohdin sitä, olenko enemmän lastentarhanopettaja vai lastensuojelun työntekijä. Uskoa ja luottamusta olen saanut siihen, että tulevana sosionomina erityistä tukea tarvitsevat lapset ja perheet lastensuojelussa ovat minun juttuni. Tutkimuksen myötä olen kyennyt syventämään omaa ammatillista osaamistani päivähoidossa ja lastensuojelussa. Tärkein opetus minulle on ollut se, kuinka tärkeää työntekijän on kohdata ihminen ihmisenä, ei vain mielenterveysongelmaisena tai päihdeongelmaisena. Koen suurta nöy-

ryyttä siitä, että tutkimukseen osallistuneet perheet avasivat minulle oven ja toivottivat minut tervetulleeksi kuuntelemaan heidän tarinaansa. Kiitollinen olen myös siitä, että sain tärkeää ja arvokasta tietoa sosiaalityöntekijöiltä ja palveluvastaavalta tutkimukseeni.

LÄHTEET

- Aula, Marja & Peltoniemi, Teuvo 2008. Vanhempien alkoholinkäyttö ja siitä aiheutuvat ongelmat lapselle. Tiedote 3/ 2008. Viitattu 16.7.2013. Saatavissa <http://www.lapsiasia.fi/nyt/tiedotteet/tiedote/-/view/1393594>
- Cleaver, Hedy; Nicholson, Donald; Tarr, Sukey & Cleaver, Deborah 2007. Child Protection, Domestic Violence and Parental Substance Misuse. Family Experiences and Effective Practice. Univeristy of London. <http://dera.ioe.ac.uk/8820/1/child-protection-domesticviolence-parentalsubstance-misuse-2.pdf>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011. Sosionomin (AMK) tutkintoon sisältyvät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot Diakonia-ammattikorkeakoulussa AMK- hallitus 6.4. 2011.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Huhtanen, Kristiina 2004. Varhainen puuttuminen - ennaltaehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa Soili Keskinen & Heli Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 188–210.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Isokääntä, Noora & Kananen, Emilia 2013. Vanhempien kokemuksia päivähoidosta lastensuojelu avohuollon tukitoimena. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Jyväskylän Yliopisto i.a. Graduaineiston analysointi. Graduryhmä. Viitattu 25.9.2013. Saatavissa http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/aineiston_analysointi2.pdf
- Kalland, Mirjam 2011. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Wsoypro, 147–171.
- Kalliala, Marjatta 2013. Laatu lapsille. Lapsemme – lehti 2013 (3), 9–12.

- Kananoja, Aulikki; Lavikainen, Marja & Oranen, Mikko 2013. Toimiva lastensuojelu - selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen- Julkunen, Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro.
- Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Kirsti Karila; Maarit Alasuutari; Maritta Hännikäinen; Anna-Raija Nummenmaa & Helena Rasku- Puttonen (toim. 2006). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91–108.
- Karila, Kirsti & Nummenmaa Anna Raija 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- Opas varhaiskasvatuksen kehittämisen. Helsinki: Gummerus Oy.
- Laki lasten päivähoidosta 1973/36, 19.1.1973. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 16.7.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361, 8.4.1983. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 16.7.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Lastensuojelulaki 2007/ 417, 13.4.2007. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 16.7.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys 2010. Suomen akatemian tutkimusohjelma. SKIDI-KIDS, 2010–2013. Viitattu 30.1.2014. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lyyra, Virpi 2004. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoidossa - perheterapeutteja näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Teoksessa Soili Keskinen & Heli Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 106–124.
- Mankonen Tiina, 2014. Palveluvastaava, Perusturvaliikelaitos Saarikka. Henkilökohtainen tiedonanto 6.2.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a. Vanhempainnetti. Kehittymistä vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa. Viitattu 26.2.2014.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/0_1-vuotias/vuorovaikutus/

- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia sarja 4. Helsinki: Methelp.
- Määttä, Paula & Rantala, Anja 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Oittinen, Tuija 2012. Kasvatuskumppanuus- vanhempien kokemus päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta. Itä-Suomen Yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Ojaniemi, Pekka & Rantajärvi, Kaisa-Maria 2010. Alkuarvioinnista suunnitelmalliseen lastensuojelun sosiaalityöhön. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus Sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 219–244.
- Onnismaa, Eeva-Leena 1999. Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena- toiveiden tynnyri vai huolten hautomo. Stakesin selvityksiä 29/1999. Helsinki: Stakes.
- Pelastakaa Lapset ry. 2013. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 2.3.2014.
http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko
- Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.
- Räihä, Hannele 2004. Perheen vuorovaikutus ja lapsen kehitys. Teoksessa Soili Keskinen & Heli Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 125–137.
- Räty, Tapio 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita
- Saarikka 2013. Perhe – ja sosiaalipalvelut. Lastensuojelu. Kumppanuussopimus lastensuojelu-päivähoito. Viitattu 20.8.2013. Tuloste tekijän hallussa.
- Silve'n, Maarit 2010. Perhesuhteet muuttuvat vanhemmuus pysyy. Teoksessa Maarit-Silve'n (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 11–18.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Julkaisuja 2002:12. Viitattu 16.7.2013. Saatavissa
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/lasthyvinvoi/selonteko.htm>

- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvityksen loppuraportti. Viitattu 29.1.2014. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19
- Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 24.6.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suutari, Sinikka 2008. Hyvinvoinnin perspektiivit. Esiselvitys hyvinvointialan tutkimus- ja kehittämistoiminnan kehittämisestä Oulun eteläisellä alueella. Viitattu 15.2.2014. Oulun Yliopisto. http://www oulu.fi/oeinst/pdf/HRV_22.4_korjattu.pdf
- Talentia i.a. Sosionomi varhaiskasvatuksessa-opas. Sosionomi tuo pienten lasten kasvatukseen sosiaalipedagogista, yhteisöllistä ja yhteiskunnallista osaamista. Viitattu 9.6.2014. Tuloste tekijän hallussa.
- Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes. Oppaita 65. Helsinki: Gummerus Oy.
- Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Lastensuojelun laatukäsikirja. Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Viitattu 20.8.2013. Saatavissa <http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Lasten päivähoito 2012. Viitattu 2.3.2014.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110844/Tr34_13.pdf?sequence=1
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Hyvinvointi ja terveyserojen kaventaminen. Viitattu 12.2.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/keinot/kasitteet
- Tuomi, Jouni. & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, Maritta (toim.) 2001. Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa lapset.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

LIITTEET

LIITE 1: Saatekirje perheille

Hei!

Sain teidän perheen yhteystiedot lapsenne sosiaalityöntekijältä, joka on jo alustavasti kysynyt teiltä suostumustanne haastatteluun. Tutkimukseni aiheena on *Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukimuotona - perheiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia tuesta*. Tarkoitukseni on selvittää sitä, kuinka te vanhemmat olette kokeneet päivähoidon merkityksen teidän lapselle ja perheelle tukimuotona ja kuinka teidän mielestä yhteistyö toimii lastensuojelun ja päivähoidon kanssa. Teidän vanhempien lisäksi haastattelen erikseen myös sosiaalityöntekijöitä samasta aiheesta.

Olen Sosionomi (AMK)- opiskelija Pieksämäen Diakonia ammattikorkeakoulussa ja teen tällä hetkellä opintoihini kuuluvaa tutkielmaa. Kiinnostukseni aihetta kohtaan nousee siitä, että olen aikaisemmin työskennellyt päivähoidossa sekä Sosionomi (AMK)-tutkinnon lisäksi suoritan lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaadittavia opintoja.

Olen sitoutunut tekemään haastatteluja ehdottoman luottamuksellisesti ja huolehdin siitä, ettei henkilöllisyytenne tule esille missään tutkimuksen vaiheessa. Haastateltavista käytän nimeä Saarikan alueen lapsiperheet ja Saarikan alueen lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Teidän haastattelussa käytän niin sanottua teemahaastattelu-menetelmää, joka tarkoittaa lähinnä keskustelua teidän kanssa erillisten teille suunnattujen kysymysten avulla. Keskustelun nauhoitan, jotta voin hyödyntää siitä saamaani tietoa mahdollisimman tarkasti.

Jotta tutkimukseni etenisi aikataulussa, **toivon saavani haastatella teitä helmi- maaliskuussa 2014**. Haastattelut voivat tapahtua lapsenne hoitopaikassa, teidän kotona tai erikseen sovitussa paikassa, mikä teille vain on paras. Haastatteluun pyydän varaamaan aikaa noin yhden tunnin. Olen teihin yhteydessä vielä erikseen mahdollisen haastatteluajan- ja paikan suhteen.

Kiitoksia mielenkiinnosta ja Hyvää alkanutta vuotta 2014!

Ystävällisin terveisin Tuija Maanselkä

LIITE 2: Teemahaastattelu vanhemmille

1. PERHEEN TAUSTATIEDOT

- Perheenjäsenet ja lukumäärä?
- Hoidossa olevan lapsen/lasten ikä ja määrä?
- Miten lapsen hoito alkoi? (Kuka otti hoitoon yhteyttä, järjestikö sos.tt. aloituspalaverin tai muulla tavoin?)
- Minkä ikäisenä lapsi/lapset ovat aloittaneet hoidon?
- Miten kauan lapsi on ollut hoidossa?
- Onko lapsi päiväkodissa, perhepäivähoidossa vai ryhmäperhepäiväkodissa?
- Kuinka monta kertaa viikossa lapsi käy hoidossa + tuntimäärä

2. KASVATUSKUMPPANUUS PÄIVÄHOIDOSSA

- Tiedätkö, millaisista asioista lapsesi päivä koostuu päivähoitossa?
 - ruokailut, ulkoilut, päivälepo, kaverit, leikki
- Saatteko mielestänne tarpeeksi tietoa lapsenne päivähoitopäivästä?
 - kuinka ruokailut tai leikit ovat sujuneet?
 - millainen päivä lapsellasi on ollut?
- Kerrotteko itse lapsenne vapaa-ajasta, lapsen mielenkiinnon kohteista työntekijöille? (Onko keskustelu lapsesta vastavuoroista?)
- Kuinka koette, kuunnellaanko teidän mielipiteitä päivähoitossa?
- Koettako olevanne oman lapsenne paras asiantuntija?
- Voitteko keskustella lapsenne asioista luottamuksellisesti hoidossa?
- Viihtyykö lapsesi hoidossa? Lähteekö lapsesi mielellään hoitoon? Mikä on mielestäsi parasta päivähoitossa
- Mihin asioihin olet tyytyväinen päivähoitossa?
- Mihin asioihin toivoisit muutosta?

3. YHTEISTYÖ PÄIVÄHOIDON JA LASTENSUOJELUN KANSSA

- Millaista yhteistyötä teette päivähoidon ja lastensuojelun kanssa?
- Miten yhteistyö pääasiassa tapahtuu?
 - puhelimitse
 - päivittäisissä lapsen hakutilanteissa
 - viralliset neuvottelut (Vasu, asiakassuunnitelmapalaveri)
- Onko yhteistyötä mielestäsi riittävästi?
- Onko yhteistyö mielestäsi helppoa?
- Mitä toivoisitte enemmän yhteistyöltä?

4. ASIAKKAANA LASTENSUOJELUSSA

- Kuinka teidän lapsenne arki on muuttunut sen jälkeen, kun lapsenne on aloittanut päivähoidon?
 - Millaisia (lapsenne hyvinvointia edistäviä) asioita hänen arkeensa on tullut lisää?
 - Mitä asioita kotona pitää ottaa huomioon, että lapsenne päivähoitopäivä onnistuisi hyvin? (Nukkumaanmeno illalla, pukeutuminen, ruokailut.)
- Mihin lapsen tarpeeseen päivähoitoa suositeltiin?
- Onko tukimuoto ollut mielestänne riittävää lapsenne kohdalla?
- Kuinka perheenne arki on muuttunut sen jälkeen kun asiakkuus lastensuojelussa alkoi?
- Millaisia ajatuksia lastensuojelun asiakkuus on teissä herättänyt?
- Mitä toivoisitte enemmän asiakkuudeltanne lastensuojelussa ja mitä vähemmän?

LIITE 3: Teemahaastattelu sosiaalityöntekijöille ja palveluvastaavalle

Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukimuotona - perheiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia tuesta

Ryhmätyöskentelyä 3x2 hlön ryhmissä 30 minuuttia → yhteenvetokeskustelu fläpille
1tunti

1. Millaisia **alle kouluikäisen** lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä hyvinvointia uhkaavia tekijöitä löytyy lastensuojelun avohuollon asiakkuuksien taustalta?
2. Millaisiin perheiden tilanteisiin suosittelisit / olet suositellut päivähoitoa avohuollon tukimuotona?
3. Ovatko mielestäsi asiakassuunnitelmassa päivähoidolle asetetut tavoitteet toteutuneet?
4. Mitä muuta tukea perheet ovat saaneet päivähoidosta?
5. Kuinka käytännössä on toteutunut/toteutuu verkostomainen yhteistyö perheiden ja päivähoidon kanssa? (Hyvät käytänteet ja kehittämishaasteet)

Kiittäen Tuija

LIITE 4: Palautekysely vanhemmille

HEI!

Osallistuit maaliskuussa 2014 opinnäytetyöhöni liittyvään haastatteluun *Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena - perheiden ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia tuesta*. Olisi vielä tärkeää, että voisit antaa minulle palautetta haastatteluhetkestä vastaamalla alla oleviin kysymyksiin.

Millainen oli mielestäsi haastatteluhetki?

Oliko hetki mielestäsi rauhallinen tai kiireen tuntuinen?

Kestikö haastattelu mielestäsi liian kauan vai oliko se sopivan pituinen?

Oliko siinä mielestäsi jotain häiriötekijöitä?

Jotain muuta mainittavaa

Millaista oli vastata haastattelijan kysymyksiin?

Saitko vastata oman mielen mukaisesti kysymyksiin?

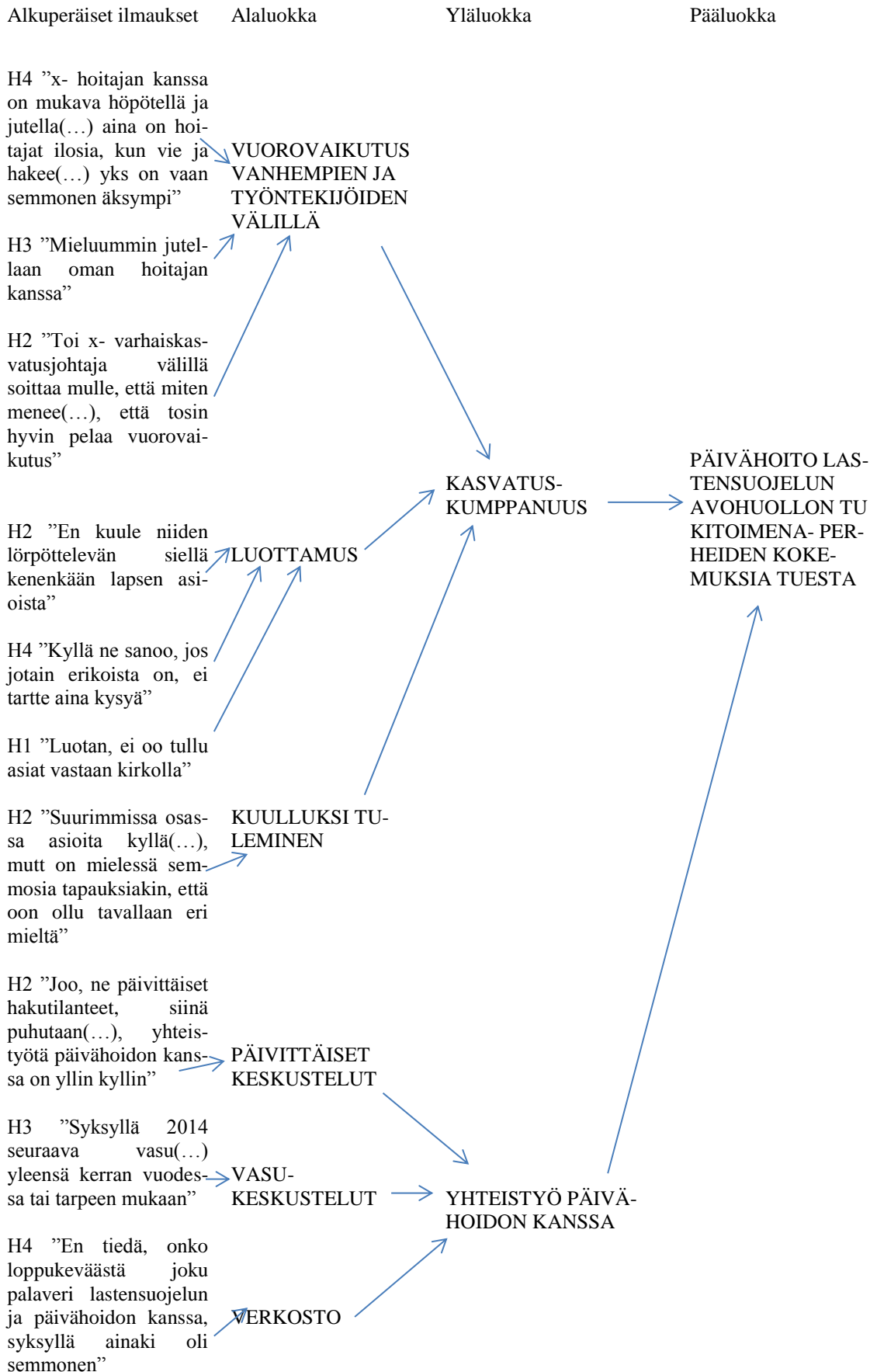
Oliko helppoa vai vaikeata vastata kysymyksiin?

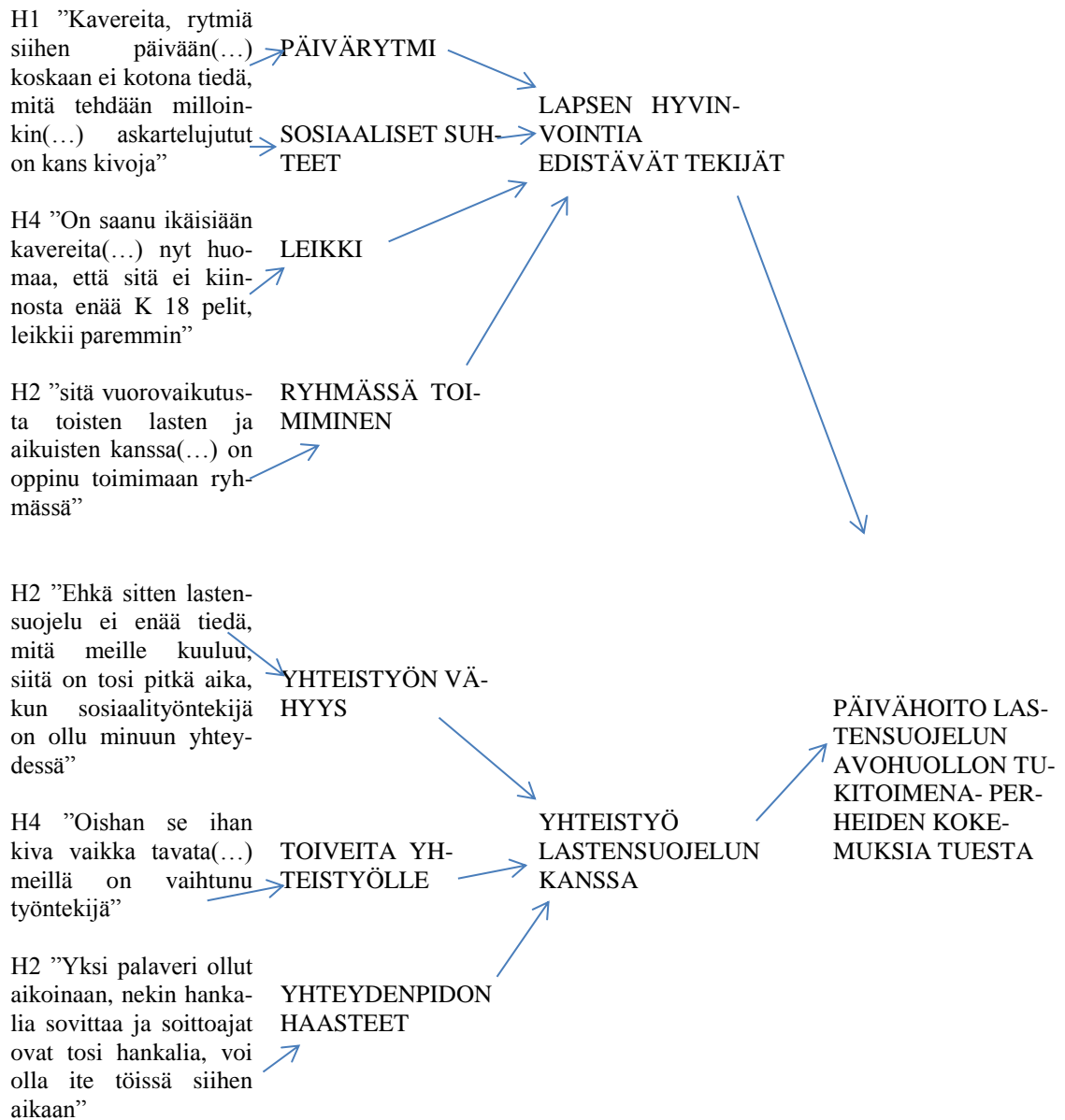
Jotain muuta mainittavaa

Kiitos mielenkiinnosta ja hyvää kevään jatkoa Sinulle ja perheellesi!

Tuija

LIITE 5: Perheiden analyysirunko

H3 ”Ekana ajattelin, että multa lähtee lapset (...) nyt en enää mieti asiakkuutta sen kummemmin(...) tukiperhe oli myös jossain vaiheessa lapsille”

AJATUKSIA ASIAK-
AKKUUDESTA

H2 ”Eka sana, mikä tuli mieleen, oli huostaanotto(...) suuri apu ollu meidän perheelle(...) myös muita tukitoimia saatu lastensuojelusta(...) hyvä, että Suomessa on tällasta apua”

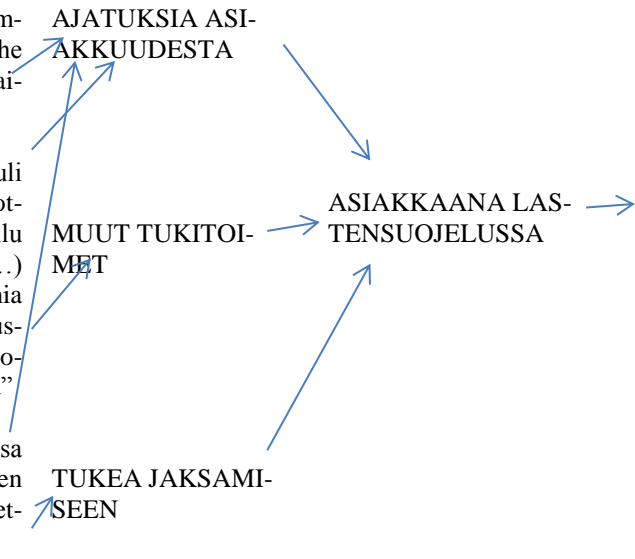
MUUT TUKITOI-
MET

ASIAKKAANA LAS-
TENSUOJELUSSA

PÄIVÄHOITO LAS-
TENSUOJELUN
AVOHUOLLON TU-
KITOIMENA- PER-
HEIDEN KOKE-
MUKSIA TUESTA

H1 ”Kyllähän se alussa kauhistutti, nyt siihen on tottunu(...) saa hetken päivällä levähtää”

TUKEA JAKSAMI-
SEEN

LIITE 6: Sosiaalityöntekijöiden analyysirunko

